

Univerzita Hradec Králové  
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2016

Josef Lourek

Univerzita Hradec Králové  
Filozofická fakulta  
Katedra sociologie

Vegetariánství a jeho sociální aspekty  
Bakalářská práce

Autor: Josef Lourek  
Studijní program: Sociologie  
Studijní obor: Sociologie obecná a empirická  
Vedoucí práce: doc. Milan Tuček, CSc.

Hradec Králové, 2016

## Zadání bakalářské práce

<b>Autor:</b>	<b>Josef Lourek</b>
Studium:	F13320
Studijní program:	B6703 Sociologie
Studijní obor:	Sociologie obecná a empirická
<b>Název bakalářské práce:</b>	<b>Vegetariánství a jeho sociální aspekty</b>
Název bakalářské práce AJ:	Vegetarianism and its social aspects

### **Cíl, metody, literatura, předpoklady:**

Práce se bude zabývat fenoménem vegetariánství, jeho sociálními a psychologickými aspekty. Zaměřím se především na motivace a důvody příslušníků dané populace ke zvolení této formy alternativního životního stylu. Následně budu zjišťovat, jakým způsobem příslušníci dané populace reflektují okolní společnost, jak se cítí být přijímáni ve společnosti a jakým způsobem podle nich společnost vnímá fenomén vegetariánství. Jde podle nich vegetariánství aktuálním módním trendem nebo jde spíše o novou formu životního stylu jednotlivce? Tyto aspekty bych rád zkoumal s ohledem na gender, tedy komparováním názorů mužů a žen v populaci vegetariánů.

RISI, A., R. ZÜRRER. 2007. Vegetariánský život. Praha: Earth Save CZ SINGH, D. 1992. Vegetariánský způsob života. Šála: O.K. WISNIEWSKA-ROSZKOWSKA, K. 1990. Vegetariánství. Praha: Osvětová agentura. DISMAN, M. 2008. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: UK v Praze. HENDL, J. 2005. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál. SILVERMAN, D. 2005. Ako robiť kvalitatívny výskum. Bratislava: Pegas. STRAUSS, A., J. CORBINOVÁ. 1999. Základy kvalitativního výzkumu: postupy techniky metody zakotvené teorie. Boskovice: Albert. GUEST, G., A. Bunce, L. Johnson. "How Many interviews Are Enough? An Experiment with Data Saturation and Variability" [online] Dostupné z: <http://fmx.sagepub.com/content/18/1/59.abstract>

Garantující pracoviště:	Katedra sociologie, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	doc. Milan Tuček, CSc.
Oponent:	doc. Mgr. Ján Bunčák, CSc.
Datum zadání závěrečné práce:	2.11.2015

**Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem tuto vypracoval, pod vedením svého vedoucího práce, samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové, dne 11. 7. 2016

.....

## **Poděkování**

Rád bych tímto poděkoval panu doc. Milanu Tučkovi, CSc. za odborné vedení a trpělivost při vypracování této práce.

Josef Lourek

## **ANOTACE**

LOUREK, Josef. *Vegetariánství a jeho sociální aspekty*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2016, 82 stran. Bakalářská práce.

Tato práce se zabývá fenoménem vegetariánství, přičemž jejím hlavním cílem je zmapování vegetariánské populace a bližší zkoumání jednotlivých forem vegetariánství. V rámci této práce bude proveden kvantitativní výzkum v prostředí sociálních sítí, kde se vytvářejí početné komunity vegetariánů. Za pomoci tohoto šetření budou zodpovězeny výzkumné otázky, které se budou týkat motivací, pocitů přijetí ve společnosti a postojům vegetariánů. U každé z výzkumných otázek bude dále určeno, zdali je výsledek šetření podmíněn věkem nebo zvolenou formou vegetariánství.

Klíčová slova: Vegetariánství, formy vegetariánství, věk, motivace, hodnoty, přijetí společností, postoje

## **ANNOTATION**

LOUREK, Josef. *Vegetarianism and its social aspects*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2016, 82 pp. Bachelor Degree Thesis.

This thesis deals with the phenomenon of Vegetarianism, while its main goal is mapping of vegetarian population and closer researching each form of Vegetarianism. Within this thesis will be made quantitative research at social sites, when the multiple communities of vegetarians are produced. With using this research will be answered research questions, which relate motivations, feelings of acceptance at the society and attitudes of vegetarians. At each research question further dedicated, if the results are conditioned by age or by form of chosen form of Vegetarianism.

Key words: Vegetarianism, forms of Vegetarianism, age, motivation, values, acceptance at the society, attitudes

## Obsah

Úvod.....	7
Dosavadní stav poznání.....	9
Zdravý životní styl .....	10
Vegetariánství - motivace, životní styl.....	14
Hodnotové orientace .....	17
Teoretická východiska práce - interpretační rámec.....	18
Vegetariánství - vymezení pojmu .....	18
Rozdělení vegetariánů.....	19
Motivace - vymezení pojmu.....	22
Teorie motivace.....	24
Motivace k vegetariánství .....	25
Vegetariánství ve vztahu k náboženství .....	26
Hodnota - vymezení pojmu .....	29
Praktická část práce.....	31
1. Cíl šetření .....	31
2. Výzkumné otázky.....	31
3. Dotazník.....	32
4. Výběr vzorku a metoda sběru dat.....	34
5. Popis techniky zpracování dat.....	36
6. Výsledky šetření.....	36
7.1 Jaké faktory definují míru vegetariánství? .....	44
7.2 Jaké jsou hlavní motivace pro vegetariánství? .....	51
7.3 Jak vnímají vegetariáni své okolí? Jak se cítí přijímání ve společnosti? .....	56
7.4 Odlišuje se nějak životní styl vegetariánů? Liší se jejich hodnoty od zbytku společnosti? .....	61
Závěr .....	68
Seznam použité literatury:.....	71
Přílohy:.....	73

## Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolil vegetariánství v kontextu jeho sociálních aspektů. Vegetariánství je jedním z životních stylů, který u nás, ale i ve světě za posledních 20 let prošel obrovským progresem. Podle Allensbacher Institut für Demoskopie se v Německu počet vegetariánů za posledních 20 let zvedl na zhruba patnácti násobek. Celosvětově se počet vegetariánů odhaduje na jednu miliardu, přičemž v České republice jsou vegetariány podle StemMarku asi 2% obyvatel, tedy kolem 200 000 lidí. Přesto se fenoménu vegetariánství nevěnuje téměř žádná pozornost. V dnešní době již vznikají první vegetariánské restaurace, dokonce i první fast foody, zaměřené čistě na vegetariánskou stravu. Názory veřejnosti na vegetariány jsou však rozporuplné, možná i z toho důvodu, že zdrojů informací, publikací, které by se věnovali vegetariánství, nevzniká mnoho. [BioInfo: 2013]

Tímto tématem jsem se rozhodl zabývat z toho důvodu, že je mi velmi blízké. Sám se již delší dobu snažím o zdravý životní styl a zdravé stravování s ním spjaté. Sice vegetariánem nejsem, v mé rodině a okolí se však vyskytuje spousta jedinců praktikující jak vegetariánství, tak i například veganství. Pro mě osobně bude zajímavé sledovat, zda se jejich názory a postoje budou shodovat nebo naopak rozcházet s odpověďmi respondentů.

Cílem této práce je v podstatě zmapování vegetariánské populace. Podrobně se zaměřím na jednotlivé formy vegetariánství. Sami vegetariáni se často vymezují v porovnání s ostatními formami vegetariánství. Bude tedy zajímavé zkoumat, zdali je právě jejich zvolená forma ovlivněna například sociálně demografickými faktory. Konkrétní znění výzkumných otázek, které mi pomohou dosáhnout cíle této práce, volím v následujícím znění:

1. Jaké je složení vegetariánské populace? Jaké faktory definují míru vegetariánství?
2. Jaké jsou hlavní motivace pro vegetariánství?



3. Jak vnímají vegetariáni své okolí? Jak se cítí přijímání společností?

4. Jaké jsou hodnoty a postoje vegetariánů? Liší se od zbytku populace?

V následující části bude uveden stav dosavadního poznání. Vycházet přitom budu z vegetariánství jako ze zdravého životního stylu. Navazovat bude interpretace provedených výzkumů, které byly provedeny na téma vegetariánství a výzkumů hodnot provedených na jiných populacích.

V další části uvedu interpretační rámce, teoretická východiska této práce. Provedu v ní zasazení některých pojmů do konkrétního kontextu a seznámení s pojmy, týkajícími se vegetariánství. Při jejím zpracování byly použity zejména zdroje v českém jazyce. Tato část není pro následnou analýzu nezbytně důležitá, proto jsou dle mého názoru uvedené zdroje dostačující.

Následně představím metodickou část této práce. Uvedu tedy cíle šetření, výzkumné otázky, výzkumnou metodu, výzkumnou techniku sběru dat, zkoumaný vzorek a popsání metody zpracování dat.

Hlavní částí práce je však kapitola s názvem "Výsledky analýzy dat", kde provedu interpretaci získaných dat a jejich následnou analýzu. Nejprve provedu deskripci vzorku. V dalších částech bude provedeno třídění dat druhého stupně, v němž bude na základě zvolených hypotéz testována spojitost mezi formou vegetariánství a sociálně demografickými údaji. Dále pak bude testován vztah mezi motivací, pocity přijetí a postoji v souvislosti s formou vegetariánství a věkem respondentů.

Poslední částí je závěr, kde budou shrnuty stručné výsledky analýzy dat a bude zhodnoceno, zda došlo k zodpovězení výzkumných otázek.

## **Dosavadní stav poznání**

Tato kapitola bude rozdělena do dvou částí. V první z nich uvedu koncept zdravého životního stylu, zdraví a zdravé výživy jakožto hlavní východisko pro vegetariánský způsob života. Dále zde budou uvedeny výzkumy, které byly provedeny na populaci vegetariánů. Jedním z hlavních problémů, které nastávají při zpracování stávajícího tématu, je fakt, že v českém jazyce je velice málo odborné literatury, která se týká právě vegetariánů a to ve smyslu životního stylu, vegetariánství jako určité alternativy, vymezení se. Většina publikací, které se mi podařilo v českém jazyce skrze rešerše a vlastní hledání získat, se zajímaly zejména o přípravu vegetariánských pokrmů, připravovaly jedince na možné nepříjemnosti, které mohou nastat s přechodem na vegetariánskou stravu - možné zažívací potíže a podobně.

Jako jednou z hlavních opor se mi tedy staly výzkumy provedené v rámci zpracování závěrečných prací, ve kterých jsem v mnohém nacházel analogie s výzkumem, který jsem provedl pro účely této práce. Většina z nich se nezabývala aspekty vegetariánství, které se snažím zkoumat ve své práci, avšak tím, že byl výzkum proveden na stejné populaci, je možné sledovat určitou souvislost.

Dále bych pokračoval představením výzkumů, věnujících se právě stejnému tématu, jako tato práce, ovšem při aplikaci na jiných populacích. Jedná se o výzkumy, které se zabývají hodnotovými a názorovými orientacemi.

Při představení každého níže zmíněného výzkumu provedu jeho stručné shrnutí, uvedu metody, jakým byl výzkum proveden a také na jakém vzorku. Následně interpretuji zásadní výsledky těchto výzkumů a samozřejmě spojitost se mnou provedeným výzkumem a důvodem, proč se stal oporou pro výzkum provedený v rámci této práce.

## Zdravý životní styl

### Koncepce zdravého životního stylu

Vegetariánství jako životní styl má nepochybně základ ve zdravém životním stylu, popřípadě zdravém životním způsobu. Životní způsob je podle Duffkové „...*system významných činností a vztahů, životních projevů a zvyklostí, typických, charakteristických pro určitý subjekt.*“ [Duffková 2007: 13]

Na začátek by bylo dobré diferencovat dva termíny, které jsou často zaměňované a to životní styl a životní způsob. Jana Duffková podává, ve své knize Sociologie životního způsobu, poměrně ucelený výklad pojmů životní způsob a životní styl, přičemž ukazuje na rozdílnost těchto dvou termínů. Životní styl můžeme chápat jako synonymum pro životní způsob. Přesto pokud budeme na tyto dva termíny nahlížet v kontextu jejich kvalitní stránky, můžeme říct, že jde o pojmy odlišné. Životní způsob je v tomto případě brán jako kvantitativní souhrn určitých vlastností a životní styl je jeho systémem. Zahrnuje provázanost jednotlivých prvků - projevů, vztahů, aspektů.

Životní styl také vnímáme jako konkrétnější, životní způsob spíše jako obecnější pojem. U životního stylu můžeme rozlišovat životní styl jednotlivce a skupiny. Zatímco u jednotlivce je životní styl vykládán jako konzistentní životní způsob, jehož části spolu korespondují a mají určitý společný základ. Naproti tomu životní styl skupiny chápeme spíše jako typické rysy a momenty, které se vztahují k členům dané skupiny. [Duffková 2007: 13]

Machonin uvádí, že životní styl je spolu s příjmem významnou částí sociálního statutu. Ukazuje tím, že životní styl není pouze individuální, může se vztahovat na celé skupiny, třídy nebo společenské vrstvy. [Machonin 1996: 107]

Životní styl hraje velmi důležitou roli v dopadu na zdraví každého jedince hraje. Zahrnuje především formy dobrovolného chování v určených životních situacích. Ty jsou založené na individuálním výběru z předem známých možností. Pro některé alternativy se můžeme rozhodnout, jiné zamítnout. Můžeme se rozhodnout pro zdravé možnosti a odmítnout ty, o kterých víme, že zdraví poškozují.

Mezi základní složky životního stylu ve vztahu ke zdraví můžeme zařadit například výživu, fyzickou aktivitu, práci, odolnost proti stresu, sexuální aktivitu, sociální vztahy nebo duševní pohodu. [Čeledová, Čevela 2010: 15]

Zdravý životní styl můžeme chápat i ve smyslu kladného zdravotního stav, který je podle Komprdy založen na několika faktorech. Řadí mezi ně genetické předpoklady jedince na jedné straně, na druhé pak životní styl, který je v souvislosti se zdravotním stavem určen právě výživou a v neposlední řadě i fyzickou aktivitou. [Komprda 2009: 5] Životní styl má podle Machové majoritní vliv na naše zdraví. Pokud bychom měli vymezit poměr mezi jednotlivými faktory, životní styl by měl ve vztahu ke zdraví vliv zhruba 50%. Naproti tomu například zdravotnické služby pouhých 10%. Problematika zdraví je tedy především otázkou životního stylu každého z nás. [Machová 2009: 13]

## **Koncept zdraví**

Pojem zdraví je vždy definován sociálně a kulturně. Například orientální kultury vnímaly zdraví jako rovnováhu mezi psychologickými a fyzickými složkami osobnosti. Tradiční společnosti byly zdraví a jeho protiklad nemoc brány jako ekvivalent k duchovním aspektům - zdraví jako odměna a nemoc jako trest. [Jandourek 2007: 278]

Pravděpodobně nejkompexnější definicí zdraví publikovala Světová zdravotnická organizace (World Health Organization - WHO) v roce 1946. Ta jí definuje jako, „...stav kompletní fyzické, mentální a sociální pohody, a nejen nepřítomnost choroby nebo vady. Zdraví není jen charakteristikou organismu, je i významnou humánní hodnotou, a to jak individuální, tak sociální, proto má u každého člověka jedinečnou a relativní podobu“ (Křivohlavý, 2001, s. 38).

Tento citát v podstatě podporuje Komprda, který uvádí, že dříve bylo časté tvrzení, že zdraví znamená pouhou nepřítomnost nemoci u daného jedince. V dnešní době je k zmíněnému zahrnován i pocit duševní a sociální pohody. [Komprda 2009: 5]

Zdraví má hodnotu nejen individuální, ale i společenskou. Je zdrojem pro sociální rozvoj společnosti. V prvé řadě je samozřejmě na každém z nás, jak k vlastnímu zdraví přistupujeme. Jde tedy primárně o hodnotu individuální. Naše zdraví je ale také výsledkem společenským vztahů, které každý den navazujeme. Je tedy do velké míry

determinováno naším okolím. Proto péče o zdraví nepřipadá pouze na jedince, nýbrž na společnost jako na celek. [Machová, 2009: 12]

Machová také uvádí poměrně zajímavou myšlenku, ve které určuje tři dimenze, ve kterých zdraví působí. Mezi tyto dimenze zahrnuje tělesné, duševní a sociální zdraví. [Machová 2009:12]

Můžeme se setkat s mnoho teoriemi, které uvádějí pojem zdraví do různých kontextů. Zajímavé rozdělení uvádí Seedhouse, který rozděluje teorie zdraví do čtyřech kategorií:

1. Teorie wellness, které považují zdraví jako ideální stav člověk, který se cítí dobře
2. Teorie fitness, které chápou zdraví jako normální dobré fungování
3. Teorie, které chápou zdraví jako komoditu
4. Teorie, které připodobňují zdraví k určitému druhu síly [Křivohlavý 2001: 33]

### **Zdravá strava - předpoklad zdravého životního stylu**

Výživa je podle Hrubého jedním z hlavních činitelů zevního prostředí, ovlivňujících vývoj a zdraví člověka. Její uplatnění je především v procesu předcházení nemocem. To následně ovlivňuje i zdravotní stav obyvatelstva, délka života, výkonnost, reprodukce pracovní síly a podobně. [Hrubý 2002: 5]

Zdravá strava je často označována jako strava racionální. Ta by měla být podle Machové vyvážená jak z kvalitativního, tak i z kvantitativního hlediska.

- Kvalitativně - strava by měla být rozmanitá, pestrá. Měl by být zajištěn dostatečný přísun všech potřebných živin. Jednostranná strava může mít za následek oslabení imunity a příčnou závažných onemocnění.
- Kvantitativně - strava by měla zajišťovat příjem energie, který je rovná výdeji, který má daný organismus. Nedostatečným energetickým příjmem může později vznikat podvýživa, naopak příjmem většího množství, nežli je náš výdej, hrozí obezita. [Machová 2009: 18]

..., „Strava jako jedna ze základních podmínek musí být v první řadě zdravotně nezávadná.“ [Hrubý 2002: 5] Tím je myšleno především konzumace potravin bez přidaných chemických látek, většího množství konzervačních látek a podobně.

Bez ohledu na pohlaví, věk či sociální status by měl každý jedinec dle Mourka dbát několika hlavních zásadám v oblasti racionální výživy.

1. Strava by měla být energeticky adekvátní, tzn., že bychom měli dbát na její množství. Měli bychom si udržovat fyziologickou hmotnost a vyvarovat se obezitě.
2. Měli bychom korigovat příjem cukrů a sacharidů, jakožto hlavních důvodů obezity.
3. Naopak bychom měli zvýšit příjem ovoce a zeleniny z důvodu velkého množství vlákniny, vitaminů a stopových prvků.
4. Zvýšit podíl v konzumaci nenasycených mastných kyselin nad nasycenými. Například konzumací rostlinných olejů, ryb.
5. Doporučuje se snížení příjmu soli NaCl, který se mnohdy překračuje až čtyřikrát a často stojí za zvýšením tlaku.
6. Snížit příjem cholesterolu, tzn. zejména omezit konzumaci mastných mas, například vepřového.
7. Zvyšovat obecně znalosti svého okolí o zdravém životním stylu. [Mourek 2005: 86].

Strava by měla být nejen pravidelná, ale i také vyvážená a to ve všech svých složkách. Nejdůležitější částí jsou pro naše tělo sacharidy, které potřebujeme k životu. Měli bychom je však regulovat, protože jejich nadměrnou konzumací může dojít k jejich ukládání v podobě tuků. Stavebním kamenem pro tělo jsou bílkoviny, tělo je potřebuje, aby správně fungovalo. Tuky jsou u většiny populace přijímány ve větším množství, ale i ty potřebujeme. Poskytují nám energii. Přesto se doporučuje jejich omezení a to především tuků živočišných. Naopak se doporučuje konzumace ovoce a zeleniny a to ve velké míře, minimálně pětkrát denně. [Kynychová 2007: 17]

Čeledová a Čevela uvádějí pyramidu zdravé výživy (**Obrázek 1.**) a společně s ní formují i obecné zásady a přístupy k výživě. Mezi nimi uvádí například častý pohyb na

čerstvém vzduchu, dostatek pohybu, střídmost v jídle, jíst spíše častěji a menší porce, rozdělování si jídla v průběhu dne, jíst v klidu a v příjemném prostředí, preferovat bílkoviny před sacharidy, dále pak nekouřit a nepít větší množství alkoholu.



**Obr. 1 Pyramida zdravé výživy**

V rámci pyramidy zdravé výživy jsou spodní patra věnována potravinám, které bychom měli konzumovat často. S každým vyšším stupněm by se pak frekvence konzumování měla snižovat. Při pohledu na pyramidu zdravé výživy si můžeme všimnout, že za poměrně základní potraviny jsou brány obilniny, luštěniny nebo ovoce a zelenina, což je v podstatě alfou i omegou stravování vegetariánů. I na základě tohoto můžeme tvrdit, že je vegetariánství jednou z forem zdravého způsobu stravování.[Čeledová, Čevela 2010:56]

### **Vegetariánství - motivace, životní styl**

V následující části se jí budu věnovat vegetariánství. Rád bych začal určitým vhladem do problematiky skrze výzkumy, které byly již na toto téma provedeny. Jako první šetření, které do jisté míry koresponduje s mou prací, by bylo dobré zmínit práci, zabývající se výzkumem vegetariánské populace a to z pohledu sociálních a psychologických aspektů vegetariánství. Cílem výzkumu bylo v podstatě zmapovat vegetariánskou populaci v České republice a podat ucelený, komplexní výklad tohoto fenoménu ze všech hledisek, z kterých je možné pozorovaný jev zkoumat. Výzkum využívá kvantitativní metody - použití

dotazníků. Jejich distribuce byla provedena formou tzv. sněhové koule a to zejména elektronickou formou. Šetření bylo provedeno na mužích a ženách různého věku, sociálně ekonomického statutu i náboženského vyznání, kteří se označili za vegetariány. Byly zde zahrnuty všechny kategorie vegetariánu přes lakto - ovo vegetariány po vegany.

Při analýze získaných dat bylo zjištěno, že konverze k vegetariánství je u většiny respondentů především otázkou etickou, tedy ochrannou jak zvířat, tak i životního prostředí. Dále pak jako častou motivaci uvádí zdravotní hlediska. Zjišťuje, že vegetariánství není pouze odlišným stravovacím návykem, ale zasahuje i do rodinného života jedinců, ovlivňuje jejich každodenní život a je významnou součástí jejich životního stylu. Výzkum dále ukazuje, že většina vegetariánů žije zdravěji, než zbytek je tomu u zbytku populace. Celkově se výzkumu účastnilo 324 respondentů, z toho 63% ženy a 37% mužů. [Medřická, 2008]

V podobném šetření, zabývající se taktéž vegetariánskou populací, se však výzkumník soustředil na vliv vegetariánství na soužití partnerské dvojice, zásahu vegetariánství do životního stylu a zkoumá taktéž pocit přijetí ve společnosti z pohledu vegetariánů. Použita v tomto případě byla kvalitativní metoda hloubkových rozhovorů za účelem komplexnějšího vniknutí do celé problematiky. Šetření se zúčastnilo osm respondentů - čtyři muži a čtyři ženy. Taktéž jako u předchozího uvedeného výzkumu autor potvrzuje, že hlavní motivací k vegetariánství jsou etické důvody, tedy nesouhlas se zabíjením zvířat, velkochovy a podobně. Navíc také uvádí, že důležitou rolí v přechodu na vegetariánskou stravu má i sociální vliv.

Z výzkumu vyplývá, že každý z dotazovaných respondentů musel při přechodu k vegetariánství čelit nesouhlasným názorům okolí. Všichni z dotazovaných respondentů prošli přechodem v době, kdy změnili školu, na které studovali. Vyskytli se jak případy změny ze základní školy na střední, tak ze střední na vysokou školu. Autor uvažuje o možné krizi identity v této době přestupu na jinou školu. Jako další důvod bylo uvedeno snížení sociální kontroly, jak ze strany rodičů, tak ze strany navštěvovaných škol. Bylo zjištěno,



že jedinci vnímají vegetariánství jako součást své identity, je pro určujícím faktorem při tvorbě hodnot. Od partnerského vztahu očekávají homogenitu názorů a hodnot. To, zda bude jejich partner vegetariánem, tedy chápou jako důležitý faktor. [Frčková: 2013]

O vegetariánství jako o životním stylu hovoří i Lapešová. V práci věnující se sociologii jídla se zabývá také zmapováním vegetariánské populace v České republice. V rámci výzkumu bylo použito dotazníkové šetření, při kterém bylo použito příležitostného výběru. Dotazníky byly distribuovány skrze internetová fóra. Výzkumný soubor tvořili vegetariáni a vegetariáni z celé ČR. Celkově jich při šetření vyplnilo dotazník 421, z nich však 74 nebylo dostatečně vyplněno. K analýze byly tedy použity data z 347 dotazníků. Na jejich základě byla potvrzena i hypotéza, která tvrdí, že vegetariánství je součástí životního stylu - od vybavení domácnosti, po životní filosofie, trávení volného času a podobně. [Lapešová: 2012]

Výzkumem vegetariánů se zabývá také studie, srovnávající zdravotní stav s lidmi, stravujícími se běžným způsobem. Využita přitom byla kvantitativní metoda dotazníků, kterých se zúčastnilo 316 respondentů, z čehož 77% jedinců se stravovalo alternativním způsobem. Výběr byl použit příležitostný, přičemž respondenti byli následně rozděleni do dvou skupin, jedinci stravující se konvenčně a alternativně, výsledky pak byly porovnány. V druhé části bylo provedeno antropometrické měření, kde byla u 10 respondentů měřena váha, poměr tělesného tuku a podobně. Výzkum si klade několik hypotéz týkajících se zdravotních aspektů a demografického podmínění pro vegetariánství.

Uvádí, že jedinci stravující se vegetariánským způsobem hodnotili subjektivně svůj zdravotní stav lépe, nežli respondenti stravující se běžnou stravou. Respondenti hlásící se k vegetariánství také častěji uváděli sport jako volnočasovou aktivitu a v porovnání s běžnými strážníky jich méně kouřilo a v menší míře konzumovalo alkohol. Z výsledků tedy můžeme vidět, že vegetariánství má určitou spojitost se zdravým životním stylem. Jednou z hypotéz v tomto výzkumu bylo tvrzení, že vegetariánství se bude týkat spíše

respondentů z měst s počtem obyvatel větším, nežli 50 000. Tato hypotéza se v rámci šetření nepotvrdila. [Křížková: 2014]

## **Hodnotové orientace**

V jedné z výzkumných otázek se budu zabývat i hodnotovými orientacemi vegetariánů a jejich diferenciací na základě formy vegetariánství, kterou si zvolili. Hodnoty můžeme chápat jako objekty, kterým jednotlivci svou účastí ve společenském dění připisují určitý hodnotící prvek, určující jejich význam. Jejich dosažení je pak vnímané jako nezbytná nutnost. [Duffková 2008:39] Seskupení, určitý systém, hierarchie hodnot je označována jako hodnotová orientace. Hodnotové orientace jsou pak základem pro tvorbu individuálního životního stylu každého jedince. [Duffková 2008:125]

Pravděpodobně nejznámějším výzkumem, který se zaměřuje na hodnotové orientace, je Evropský výzkum hodnot (EVS - European values studies). Jde o mezinárodní výzkum, je tedy možné provádět komparaci s cizími zeměmi. EVS se zabývá hlavními sociologickými tématy, jako je politika, nezaměstnanost, morálka a mnohé jiné. Baterie otázek je přitom v každé dané zemi stejná, není tedy problém provést následné srovnání s jinými zeměmi, kde bylo EVS prováděno. Česká republika se EVS zúčastnila již třikrát a to v letech 1991, 1999 a 2008. [Socioweb 2003:9] Do své práce jsem se rozhodl použít baterii otázek, zkoumající hodnoty použité právě v rámci EVS v roce 2008. Bude pak následně možné provést porovnání odpovědí získaných v rámci mého dotazníkového šetření a daty, která byla získána při výzkumu EVS na populaci ČR.

## **Teoretická východiska práce - interpretační rámec**

V této kapitole budou definovány pojmy a termíny s které budou dále používány v rámci popisu, interpretace a analýzy ve výzkumné části. Některé z pojmů mohou být chápány v mnoha významech, pokusím se tedy o jejich zasazení do kontextu v práci tak, abych s nimi mohl následně pracovat.

### **Vegetariánství - vymezení pojmu**

Za vůbec první vegetariány jsou považováni řečtí filozofové, mezi nimi například často zmiňovaný Pythagoras, ale například i Platon nebo Empedokles. Ve svém učení kladli důraz na soucit a respektování každého živého jedince a s tím i spojené nezabíjení zvířat za účelem získání potravy. [Singh 1992:1] Tito pro nás významní myslitelé se sice stravovali vegetariánským způsobem, pojem vegetariánství byl však použit až o mnoho staletí později.

Termín vegetariánství byl poprvé veřejně použit v roce 1842 v Londýně v rámci formující se Vegetariánské společnosti (Vegetarian society), která následně vzniká o pět později, tedy v roce 1847. Pojem vegetariánství byl zprvu spjat jak se zdravým stravováním, ale především také s asketismem - vedením skromného, nenákladného, morálně založeného života. [Vegetarian society: 2011] Slovo vegetarismus pochází z latinského slova "*vegetare*" - růst, rozvíjet se. Pojem "*vegetus*" je pak v latině myšlen jako svěží nebo zdravý. [Wisniewska-Roszkowska: 1990: 3]

Základní obecnou definici vegetariánství můžeme uvést jako odmítání konzumace masa a masných výrobků. Důvody a motivace k vegetariánství mohou být různé. Často se setkáváme s etickými důvody - nesouhlas se zabíjením zvířat pro maso, ale i se zdravotními motivacemi - vnímání konzumace masa jako nezdravé. Dále bychom mohli uvést důvody ekologické - vliv velkochovu a celkově konzumace masa na životní prostředí, důvody sociální, náboženské a mnohé další. [ Medřická 2007: 9]

Vegetariánství však není pouze o zřeknutí se masa a živočišných produktů. Jde o životní styl. Je to humanistická filozofie odmítající násilí. Vegetariánství je životním

stylem, který odmítá konvenční styl, starý antropocentrismus. Je pochopením toho, že všechny formy života, lidské i živočišné, jsou zakořeněné v jedné společné mysli. Svým způsobem můžeme tvrdit, že vegetariánství spojuje celý živý svět. [Kapleau 1992: 91]

Z výše uvedených definic tedy můžeme o vegetariánství hovořit jako o komplexním pojmu, který je ve společnosti chápán spíše ze stránky alternativního stravování. Jde však o mnohem obsáhlejší pojem, zahrnující životní styl jedince, smýšlení o životě, pro někoho může jít o jev, kterým definuje svoji životní filosofii.

### **Rozdělení vegetariánů**

Vegetariánství jako alternativní stravovací styl můžeme rozdělit do několika kategorií. Zpravidla se liší ve vynechání konzumace určitých potravin. V následující části provedu jejich popsání a to od nejméně radikálních až po ty nejradikálnější.

### **Semivegetariánství**

Semivegetariánství se dá považovat za nejmírnější formu vegetariánství. Lidé, označující se za semivegetariáni mají dovoleno jíst bílé maso, tedy ryby a drůbež a veškeré živočišné výrobky, tedy výrobky z mléka i vejce. Jedinou výjimkou pro semivegetariánství je zákaz požívání tmavého masa - hovězí, vepřové a veškerých uzenin. Diskutabilní je v této stravě omezený příjem železa, který by se měl kompenzovat rajčaty, vejcem nebo bramborami. V podstatě můžeme říct, že jde o stravování, které dnešní společnost chápe, jako zdravé.

## **Lakto ovo vegetariánství**

Lakto ovo vegetariánství je forma vegetariánství, která je nejčastěji praktikovanou formou vegetariánství v Evropě a Spojených státech. Pokud tedy mluvíme o vegetariánech bez bližšího určení, myslí se tím právě lakto ovo vegetariánství. Lakto ovo vegetariáni nekonzumují žádné maso a to ani ryby nebo drůbež. Vejce, mléko a mléčné výrobky běžně konzumují. Nehrozí zde tedy nedostatek bílkovin a vitamínu B12, který tělo získává právě z živočišných. Stejně jako u semivegetariánů je problematický příjem železa z tmavého masa. Problémem může být i nedostatek jódu, kvůli absenci ryb v jídelníčku.

## **Laktovegetaránství**

Tuto kategorii můžeme chápat jako trochu radikálnější lakto ovo vegetariánství. Lakto vegetariáni konzumují z živočišných produktů pouze mléko a mléčné výrobky. Absenci konzumace vajec často odůvodňují odporem k požívání "živých zárodků" a podobně. Příjem bílkovin u této kategorie se již začíná stávat problematickým a například požívání jogurtů nebo mléka není pro člověka dostatečnou kompenzací. Je tedy potřeba, aby měl každý jedinec jídelníček pestrý a hlavně výživově vyvážený.

## **Veganství**

Vegani jsou někdy označováni i jako striktní nebo radikální vegetariány. Odmítají veškeré živočišné produkty, tedy maso, mléko a vejce. Do výčtu pak můžeme zařadit například i med. Po výživové stránce se zde již dostáváme na poměrně tenký led. Nejen, že je u veganů logická hrozba nedostatku bílkovin. Ty je možné do určité míry nahradit konzumací dostatečného množství obilovin společně se sójovými produkty. Jde zde především o již zmíněný nedostatek vitamínu B12, který naše tělo přijímá výhradně z živočišných produktů. Někteří vegani ho navíc odmítají přijímat i substituční formě, často z ideových důvodů. Toto následně může vést k mnoha zdravotním komplikacím.

Veganství není rozhodně vhodné pro děti a pro kojící a těhotné ženy. [Kunová 2004: 67]

Většina veganů také odmítá nošení věcí z kůže a jiných živočišných materiálů, které byly získány zabitím zvířat. [Kapleau 1992: 91]

### **Fruitariánství**

Dalším, poměrně ojedinělým výživovým směrem je fruitariánství. Fruitariáni mají dovoleno jíst pouze ovoce a v menší míře i ořechy. Nutně zde vznikají všechny komplikace výše zmíněné.

### **Makrobiotismus**

Makrobiotismus není pouze výživovým směrem, ale jedná o celkový alternativní životní styl, jehož hlavní hodnotou je střídmost. Makrobiotismus má stejně jako vegetariánství několik stupňů podle míry konzumace určitých potravin. Mírnější makrobiotici pojídají zeleninu, ale často odmítají sladké a ovoce. Nejpřísnější forma makrobiotismu povoluje konzumaci pouze obilné stravy. Omezuje se dokonce i příjem vody. Určující je i vypěstování dané plodiny v lokalitě, kde jedinec žije. Nedostatky vitamínů a jiných důležitých prvků pak makrobiotici argumentují tím, že lidské tělo je schopné si všechny potřebné látky vytvořit samo. Vědecké výzkumy na toto téma jsou však zcela odlišné. [Kunová 2004: 67]

Z výše uvedeného můžeme usoudit, že samotné vegetariánství nemusí vždy představovat pouze zdravou alternativu stravování. S rostoucí mírou radikálnosti u jednotlivých forem sebou nese i možná rizika. Mezi pravděpodobně nejvíce zásadní problém bychom měli uvést absenci vitamínu B12, jehož absence může vést k mnohým vážným onemocněním. Vegetariánství tedy samo o sobě nemusí vždy znamenat zdravý způsob stravování, ač se vymezuje zejména na zdravé suroviny. Je potřeba být v této

oblasti informovaný, neboť i drobné detaily ve skladbě stravy mohou mít fatální důsledky.

## **Motivace - vymezení pojmu**

Jako jeden z hlavních cílů v rámci šetření v této práci jsem si určil zjistit nejčastější motivace a důvody, které vedou jedince k rozhodnutí praktikovat vegetariánství. Pojem motivace je v odborné literatuře vysvětlován několika způsoby.

Termín motivace pochází z latinského *motus - pohyb, hnutí nepokoj*. Jde o psychický stav vyvolávající činnost, chování nebo jednání, přičemž se zaměřuje určitým směrem. [Petrusek 1996: 651] Nakonečný uvádí obecnou definici motivace jako intrapsychický proces, který vychází z nějaké potřeby a směřuje k určitému vnitřnímu stavu nebo procesu, který je iniciován buď endogenně, nebo exogenně. V obou případech je přitom předpokládán vliv jak vnitřních tak vnějších činitelů. [Nakonečný 2014: 15]

Naopak Bedrnová a Nový chápou motivaci v odlišném diskursu a to jako vnitřní substrukturu každého jedince. Zároveň je podle nich však jakousi hnací silou, dynamickou částí osobnosti, která určuje směr a orientaci našeho budoucí jednání a zároveň udržuje v daném směru naši aktivitu. Je jakýmsi motorem našeho jednání. Jedná se tedy v podstatě o dvě protikladné entity a to dynamiky, pohánějící sílu našeho jednání a na druhé straně substrukturu osobnosti jakožto část motivace, která aktivitu udržuje. [Bedrnová, Nový 2009: 362]

Pojem motivace pak vymezuje jako proces, v němž se utváří vnitřní determinace cíle, síly a trvání chování. [Nakonečný 2014: 20] Ve své knize Armstrong [Armstrong 2007:219] tyto tři faktory připodobňuje ke třem hlavním složkám motivace, které uvádí Arnold a kol (1991) a těmi jsou:

- směr - v postate cíl jednání
- úsilí - s jakým úsilím se o dosažení cíle pokoušíme
- vytrvalost - jak dlouho u daného jednání vydržíme

Tyto složky motivace popisují Bedrnová a Nový jako dimenze, které podle nich působí současně a jsou výrazným rysem motivace. Kde Armstrong uvádí směr, sílu a vytrvalost, definují Bedrnová a Nový dimenzi směru, intenzity a stálosti. Ti však tyto pojmy vymezují i v rámci negativního vymezení. U směru motivace uvádějí důležitý prvek, kdy u daného jedince při dosažení jeho vytyčeného cíle není důležité jen vyjádření "chci to" ale i "toto nechci" kdy odvrací směr od jiných možností. [Bedrnová, Nový 2009: 362] Motivace, na rozdíl od teorie instinktů, vychází z teorie celoživotního učení, kdy jedinec přijímá různé podněty ze svého okolí a zpracovává je v jednotlivé motivy. [Petrusek 651]

Pravděpodobně nejzákladnější, ale zároveň nejsrozumitelnější je rozdělení dvou typů motivace na vnitřní a vnější, které takto uvádí Herzberg.

Vnitřní motivace - faktory, které si v sobě jedinec vytváří sám. Ovlivňují ho, aby se vydal určitým směrem a přizpůsoboval jim své jednání. Tyto faktory tvoří odpovědnost, autonomie, příležitost vlastní rozvoje a seberealizace. Vnitřní motivy mají dlouhodobější trvání, protože si jsou součástí jedince, jsou jím vytvořené.

Vnější motivace - faktory přicházející z okolí jedince. Může se jednat o pochvaly, různé pobídky, nabídky odměny, ale i trestu za účelem směřovat jednání jedince určitým směrem. Vnější motivy mohou mít výrazný a bezprostřední účinek, nemusejí však mít na jedince dlouhodobější vliv. [Armstrong 2007: 221]

Jak již bylo uvedeno, v rámci praktické části práce bude provedena analýza nejčastějších motivací pro vegetariánství. Na základě výše zmíněných definic také provedu určité zobecnění, zdali je vegetariánství spíše vnitřní nebo vnější motivací.



## Teorie motivace

Jak již bylo uvedeno, problematika motivace je jedno z nejkoumanějších psychologických témat. S tím souvisí i množství přístupů, kterými můžeme pojem motivace vysvětlit. Mezi základní výkladové modely motivace lidského jednání řadí Bedrnová a Nový následující:

1. Homeostatický model motivace - vztahuje se nejvíce k potřebám, které mají organický základ. Je-li psychická rovnováha nějakým způsobem narušena, začne jedinec využívat poznávacích funkcí a zkušeností k odstranění nežádoucího stavu.
2. Hédonistický model motivace - nepokouší se komplexně vysvětlit motivace jednání lidského chování. Zaměřuje se na fakt, že člověk veškerá lidská činnost směřuje k dosažení slasti a vyhnutí se strastí.
3. Aktivační model motivace - můžeme nazvat i modelem "pobídkovým". Tento model vychází z předpokladu, že lidské jednání je motivováno nějakým vnějším podnětem - pobídkou. Obecně vyhovuje především motivům emociálním - strach, agrese a podobně. Nevysvětluje však, stejně jako předchozí modely, další formy lidského jednání.
4. Kognitivní model motivace - je založen na hypotéze, že lidské jednání ovlivňuje zejména předchozí poznání, to následně ovlivňuje budoucí motivační procesy.
5. Humanistické koncepty motivace - jsou zřejmě nejvíce ovlivněné myšlenkami amerického psychologa A. Maslowa. Podle něj má v sobě každý jedinec dva druhy sil. Jedny vycházejí ze strachu a potřeby bezpečí, táhnou člověka zpět k regresi, vyvolávají strach podstoupit riziko ze ztráty již získaného - nezávislost, svoboda. Druhé síly táhnou jedince k celku a jedinečnosti, k plné funkčnosti "já" a důvěře v okolí. Teorii potřeb považuje Maslow za nejdůležitější princip vývoje každého jedince. [Bedrnová, Nový 2009:382]

Pakliže budeme hovořit o teorii motivace v kontextu vztahu motivace a vegetariánství, budeme se pravděpodobně pohybovat mezi třetím a pátým, výše

uvedeným modelem. Motivace k vegetariánství může být nepochybně provázena nějakou pobídkou zvenčí, ať už budeme hovořit o motivaci pobízenou skrze morální hodnoty v souvislosti nesouhlasu s využíváním zvířat, jejich zabíjením pro maso nebo i o motivace, vznikající v nás samotných, například snaha o zlepšení zdravotní stavu. Pátý model bychom mohli zvážit v kontextu Maslowovy teorie potřeb, kdy na své pyramidě uvádí na nejvyšší příčce potřebu seberealizace. Tu bychom mohli v souvislosti s vegetariánstvím chápat jako důležitou motivaci k seberealizaci jedince.

### **Motivace k vegetariánství**

V předešlé kapitole byly uvedeny různé pojetí motivace, její součásti a také různé obecné definice. Dále by bylo na místě uvést si i konkrétní motivace jednotlivců k praktikování vegetariánství.

Kinga Wisniewska-Roszkowska [Wisniewska-Roszkowska: 1990: 3] uvádí ve své knize o vegetariánství několik nejběžnějších důvodů a možných motivací, které vedou člověka k rozhodnutí, stát se vegetariánem. Prvním z nich je eticko - estetický, který je založen na soucitu a útrpnosti ke zvířatům. Jedinec soucítí s utrpením zvířat při jejich zabíjení za účelem získání potravy nebo jinému využívání zvířat například pro kůži, mléko a podobně. Často také cítí nechuť, nelibost k tekoucí krvi, syrovému masu.

Dalším důvodem může být důvod ekonomický, ten zpravidla vychází z jednoho ze dvou přesvědčení. Prvním je brání ohledu na životní prostředí. Vegetariánství uživí vyšší počet lidí na stejné ploše země, pěstování plodin je méně nákladné a pro planetu zatěžující, nežli chov zvířat. Jde tedy z velké části i o ekologickou motivaci. Druhá možnost, jak chápat ekonomickou motivaci je jednoduše z pohledu rodinného rozpočtu, pokud se například jedná o uživení rodiny s vyšším počtem členů, je vegetariánství lacinější, maso je drahé.

Možnou motivací pro vegetariánství může být i zdravotní hledisko. Lékaři, zabývající se přírodoléčbou často tvrdí, že vegetariánství je pro člověka přirozenějším a zdravějším způsobem stravování, nežli je tomu u běžné stravy. Většina vegetariánů také uvádí, že se při praktikování této výživy cítí dobře, jsou zdraví a plní energie.

V neposlední řadě může být jedince hlavní motivací k vegetariánství i náboženství. Tuto motivaci nazývá Wisniewska-Roszkowska nábožensko-asketickou. Mnohá náboženství prikazují svým členům bezmasé stravování, půsty nebo alespoň vynechání některých druhů mas, zejména pak tmavé maso např. Judaismus vepřové nebo Hinduismus hovězí maso. Tato motivace může vycházet i přesvědčení vítězství těla nad duchem. Pojídání masa si věřící odpírají společně například s alkoholem nebo sexuální aktivitou.

V rámci praktické části této práce bude provedeno testování, do jaké míry ovlivňuje náboženství rozhodování jedince k vegetariánskému způsobu života. V následující kapitole tedy uvedu stručné vymezení jednotlivých náboženství, které jsou s vegetariánstvím nejčastěji spojovány a mohou tak být jednou z hlavních důvodů daného jednice, proč se stát vegetariánem.

### **Vegetariánství ve vztahu k náboženství**

Nejprve bych rád vymezil pojem náboženství. V nejobecnějším slova smyslu můžeme o náboženství hovořit jako o vztahu jednotlivce k něčemu, co ho přesahuje. Jde o představu, že vedle reality, přirozeného světa, existuje svět nadpřirozený. (Petrušek 1996: 659)

C. Lévi-Strauss, T. Parsons a uvažovali o náboženství jako o prvku, který plní v rámci celé sociální struktury stabilizační úlohu, udržuje rovnováhu systému prostřednictvím sakralizovaných hodnot a norem. Podle B. Malinowského je náboženství "citem provázená odpověď na potřeby dané společnosti." (Petrušek 1996: 660)

V kontextu náboženství a sociologie můžeme hovořit o dvou přístupech, které se odvíjejí od definic náboženství podle Durkheima a Webera. Durkheim podává definici náboženství takto:

*„Náboženství systémem věr a praktik, které se vztahují k posvátným věcem, tedy takovým věcem, které jsou oddělené a zakázané, a které spojují do jedné morální komunity zvané církve všechny ty, kteří k ní náležejí.“ [Durkheim 2002: 55 ]*

Tato definice je zajímavá především proto, že postrádá výklad problematiky Boha, zaměřuje spíše na vysvětlení náboženství skrze posvátné věci. Dává tak základ funkcionalistickému přístupu k náboženství, které definuje Yinger jako „...*systemem věr a praktik, pomocí nichž skupina lidí bojuje s konečnými problémy lidské existence. Je výrazem jejich odmítnutí kapitulovat před smrtí, poddat se frustracím, dovolit nepřátelství rozbít jejich lidské společenství.*“ [Yinger 1970: 3] Funkcionalistický přístup k náboženství tedy můžeme chápat jako systém, vymezující ve společnosti určitá pravidla. Klasický příklad funkcionalistického přístupu můžeme vidět například v definici Clifforda Geertze. Náboženství je podle Geertze systém symbolů, které v lidech ustavují silné, pronikavé a dlouhotrvající nálady a motivace tím, že formují pojmy obecného řádu bytí a obdařují tyto pojmy takovým nádechem skutečnosti, že se tyto nálady a motivace zají jedinečně realistické. [Geertz: 2000: 107 ]

Druhý možný přístup vychází z rozdělení světa na to, co je posvátné a co není, tedy rozdělení na dvě ontologicky základní skutečnosti - sakrální, posvátné a profánní, světské. Hovoříme o přístupu substanciálním. Tento přístup vychází zejména ze snahy o určení obsahu náboženství a nalezení určité podstaty, která je společná pro všechny známé náboženství. [Nešpor, Lužný 2007:16]

Mezi duchovním přesvědčením nebo náboženstvím a vegetariánstvím dozajista existuje určitá souvislost. Lidé následující určitou víru většinou spojují podobné hodnoty, jako je milosrdenství, soucit slabšími. Tyto hodnoty jsou uznávané prakticky napříč všemi světovými náboženstvími. Moderní náboženské instituce však před principy vegetariánského života neuznávají. [Risi, Zürer 2007 :74] Z velkých náboženských hnutí, které se k vegetariánství přímo hlásí, bychom mohli uvést pouze buddhismus a hinduismus.

### **Vegetariánství a křesťanství**

Křesťanský výklad se ve vztahu ke konzumaci masa vyjadřuje velmi rozporuplně. V Mojžišově knize je například uvedeno „...*Můžeš zabít a jíst maso ve všech Tórách podle žádosti své duše.*“ avšak například Izaiáš 66/3 říká, že „...*Kdo zabije vlnu, je to jakoby zabil člověka.*“ Můžeme tedy tvrdit, že je v této otázce Bůh rozpačitý? [Opitz 1995: 34] Z některých kronik vyplývá, že první následovníci Ježíše Krista se stravovali bezmasou stravou. [Risi, Zürer 2007:75] Je také potřeba brát zřetel

na tradice, které ukazují na to, že sám Ježíš byl vegetarián, miloval zvířata a učil lid lásce ke zvířatům.[Opitz 1995: 36] Můžeme se tedy domnívat, že původní křesťané byli buď úplnými nebo částečnými vegetariány. Jak se tedy stalo požívání masa křesťanským? Změna měla podle všeho nastat za vlády Konstantina I. Velikého. Za jeho vlády se v roce 325 na koncilu v Nikai, řešily různé otázky ohledně znění Bible. Zde byli přepracovány některé svědectví o Ježíši Kristu a jejich znění byli upravena v jediné evangelium. Konstantin I. Veliký měl v té době vyhlásit římsko-katolické křesťanství jako jediné platné a následovníky ostatních směrů nechal pronásledovat. Římsko-katolická větev se již tolik neztotožňovala s životem Kristovým a odmítla si tedy odpírat jak masitou stravu, tak například červené víno. [Risi, Zürer 2007: 77]

### **Vegetariánství a buddhismus**

Jedním z mála náboženství, které se nepřímě hlásí k vegetariánství je buddhismus. Buddha ve svém učení ustanovil nenásilí (ahimsa) a vegetariánský způsob života jako významný krok k seberealizaci. [Differentlife: 2000] Naprosté odmítání násilí potvrzuje například tento Buddhův citát: „...*Aby byli čistí, měli b se přívrženci Buddhy zřítí požívání masa, vždyť maso není nic jiného, než přeměněná krev a sémě*“[Risi, Zürer 2007:88] V Japonsku byl buddhismus až do konce 19. století živou naukou a celé Japonsko bylo v podstatě vegetariánskou zemí. Požívání masa zde bylo tabu. Také mniši v Číně, Barmě nebo v Tibetu se stravovali vegetariánsky a mnoho laiků je v té době napodobovalo. [Záruba 1996:38]

### **Vegetariánství a hinduismus**

Podle hinduistických věrouk je každé bytostné jádro branné jako nesmrtelná duše. Všechny formy života jsou dle něj plnohodnotné a existují tedy příkázání, které tvrdí, že nikdo nemá právo zbytečně zbavovat zvířete života. [Opitz 1995: 41] Například v zákoníku zvaném Manusmriti je psáno, že „...*Maso si nelze opatřit bez použití násilí vůči jiným živým bytostem. Proto bychom se měli jeho požívání vzdát...*“[Risi, Zürer 2007: 90] V dobách védské kultury, zhruba před 5000 lety, byl vegetariánský způsob života tak samozřejmý, že pro vegetariána nebyl žádný slovní

výraz. Asi nejznámější zástupce hinduismu Mahátma Gandhí řekl o významu zvířat následující: *Velikost národa lze měřit ne tím, co vlastní, ale tím, jak zachází se svými zvířaty.* [Opitz 1995: 41]

## **Hodnota - vymezení pojmu**

Jednou z dalších výzkumných otázek, které se v rámci této práce snažím zodpovědět, jaké jsou hodnotové orientace vegetariánů a především, zdali se nějakým způsobem výrazně odlišují od zbytku populace. K dosažení tohoto cíle jsem se rozhodl pro komparaci výsledků z Evropského výzkumu hodnot s dotazníkovým šetřením, které jsem provedl. V praktické části je často pracováno s pojmem hodnota, a proto se v této kapitole pokusím o její vymezení.

Termín hodnota je stejně jako ostatní základní pojmy velmi mnohoznačný. O hodnotách hovoří například W. I. Thomas a F. W. Znaniecki (1918), kteří definují hodnotu jako "každý údaj s empirickým obsahem přístupným členům skupiny a s významem, vzhledem k němuž tento údaj je nebo může být předmětem jednání. Clyde K. M. Kluckhohn (1951) říká, že hodnoty může být buď explicitní, nebo implicitní pojetí o tom, co je žádoucí. Jde o pojetí o tom, co je charakteristické pro jednotlivce nebo skupiny při volbě přístupných prostředků a cílů vlastního jednání. M. Weber chápe hodnotu jako něco, co je schopno stát se vědomě obsahem buď pozitivního, nebo negativního soudu. Hodnoty podle něj uznáváme, odmítáme nebo je posuzujeme v rámci různých souvislostí. [Petrušek 1996: 375]

Prudký uvádí, že koncept hodnot je v podstatě sám o sobě nedefinovatelným pojmem. Můžeme však zachycovat z různých hledisek to, jaké obsahy mohou jednotlivé hodnoty mít a v jakých souvislostech se tyto obsahy vyjevují a jaké důsledky mohou společnosti přinášet. [Prudký 2009: 17]. Neidentifikujeme tedy hodnotu samu o sobě, můžeme ovšem popsat, jak se projevuje a zkoumat vztahy, které utvářejí její význam.

Florence R. Kluckhohnová následně definuje hodnotové orientace jako "komplexních, učených, řazených principů, které vyplývají ze vzájemného působení

tří analyticky odlišných složek hodnotícího procesu neboli hodnocení - poznávací, citové a direktivní, které dávají řád a směr ustavičnému toku lidských myšlenek, pokud se vztahují k řešení společných lidských problémů. [Petrušek 1996:375]

Tolik k teoretickým východiskům práce. Dále budu pokračovat uvedením metodologické části práce, analýzou získaných dat a jejich interpretací.

## **Praktická část práce**

### **1. Cíl šetření**

Cílem této práce bude zmapování vegetariánské populace, určení jejich hlavních znaků a vlastností. Práce bude odhalovat, zdali má míra vegetariánství nějakou souvislost s pohlavím, věkem, vzděláním atd. Dalším cílem této práce bude popsat hlavní motivace, které vedou jednotlivce k vegetariánství. Dále pak bude popisovat, jak se cítí vegetariáni přijímání ve společnosti a zda je toto podmíněno formou vegetariánství, kterou si zvolili. V poslední části práce bude zkoumáno, jaké hodnoty provázejí vegetariánství a zdali se nějak liší v závislosti na míře vegetariánství. Těchto cílů bude dosaženo na základě zodpovězení výzkumných otázek.

### **2. Výzkumné otázky**

5. Jaké je složení vegetariánské populace? Jaké faktory definují míru vegetariánství?
6. Jaké jsou hlavní motivace pro vegetariánství?
7. Jak vnímají vegetariáni své okolí? Jak se cítí přijímání společností?
8. Jaké jsou hodnoty a postoje vegetariánů? Liší se dle formy vegetariánství? Liší se od zbytku populace?



### 3. Dotazník

Rozhodl jsem se pro použití kvantitativních metody, konkrétně jsem si pak zvolil formu dotazníku jako hlavní formu získání dat pro účely výzkumu. Dotazník byl využit z důvodu zajištění početného vzorku a tím i velkého množství vypovídajících dat. Před tvorbou samotného dotazníku jsem uskutečnil čtyři rozhovory. Jednalo se o velmi neformální polo strukturované rozhovory. Scénář k těmto rozhovorům jsem vytvořil na základě výzkumných otázek. V průběhu samotného rozhovoru jsem se pak snažil spíše o přátelské povídání, přičemž jsem se držel několika základních témat, u kterých jsem chtěl zjistit názory a postoje informátorů k nim. Rozhovory беру za velmi přínosné, neboť mi informátoři pomohli odhalit nedostatky některých otázek a také mi přinesli spoustu pro mě do té doby zcela neznámých informací. Záznamy provedených rozhovorů nemám nahrané, avšak při jejich průběhu jsem si zaznamenával důležité, klíčové myšlenky každého z respondentů. V následující části uvedu krátké shrnutí každého rozhovoru a popis daného informátora. Scénář pro rozhovor, který jsem použil, naleznete v přílohách této práce.

Pro přehlednost nejprve uvádím v **Tabulce č. 1** základní údaje o informátorech spolu se stěžejními informacemi, které mi poskytli.

**Tabulka č.1: Základní údaje respondentů. Zdroj: vlastní.**

Jméno	Věk	Status	Stravování	Věřící	Motivace
David	17	Student	Vegetarián	Ano	Etická
Dagmar	22	Zaměstnanec	Vitariánka	Ano	Zdravotní
Nikola	20	Zaměstnanec	Veganka	Ne	Zdravotní, etická
Petr	23	Student	Veganka	Ne	Etická, ekologická

## **Charakteristika respondentů**

**Respondent č. 1 :** David, 17let. David je studentem Gymnázia Boženy Němcové v Hradci Králové. Bydlí s rodiči v rodinném domě. Vegetariánem je několik měsíců, rád by se časem stal veganem. K vegetariánství ho zprvu přivedl sport, snaží se sportovat a ve vegetariánství viděl možné zlepšení svého zdravotního stavu. To ho však dovedlo k zájmu o životní prostředí. Ochrana zvířat a životního prostředí je pro něj v tuto chvíli jeho hlavní motivací. Okolí jeho rozhodnutí přijalo nejdříve s posměchem, časem to však přijalo a nyní je to bráno jako normální věc. Rodiče však tento postoj nesdílejí. David mi z tohoto přišel nervózní, nerad se k tomu vyjadřoval, bylo vidět, že ho tato situace trápí. Při otázce na náboženství se rozmýšlí, nakonec mi sděluje, že věří na něco podobnému osudu, něco jako karma. Konkrétní náboženství nevyznává. Ve volném čase rád sportuje, věnuje se četbě a zúčastňuje se různých akcí na podporu ochrany zvířat.

**Respondent č. 2 :** Dagmar, 22let. Žije se svojí matkou v Hradci Králové. Dagmar pracuje jako prodavačka v nápojovém stánku s ovocnými a zeleninovými šťávami. Je vegetariánem, což jí hodně ulehčuje místo, kde pracuje, stravuje se prakticky pouze zeleninovými a ovocnými nápoji. K vegetariánství měla blízko už od dětství, konzumace masa jí nedělala dobře, postupně si k němu vypěstovala nechuť. Její motivace je čistě skrze zdravotní hledisko. Svému okolí se s tímto nesvěřuje, bere vegetariánství jako osobní věc. Její matka je taky vegetariánka, snaží se jí v tomto podporovat. Při otázce na náboženské vyznání znejistěla, přiznává, že věří, vnímá sebe jako křesťana, který nechodí do kostela. Ve volném čase dříve hrála divadlo, nyní jen okrajově. Ráda navštěvuje společenské akce.

**Respondent č. 3 :** Nikola, 20let. Nikola je prodavačka prodejně s oděvy. Žije v rodinném domě poblíž Hradce Králové se svými rodiči. Již před dlouhou dobou onemocněla mononukleózou. V průběhu léčby maso nekonzumovala a ani po vyléčení se k jeho konzumaci nevrátila. Její důvod k vegetariánství byl zprvu zdravotní, po masité stravě se necítila dobře. Po nějaké době se začala zajímat o podmínky chovu zvířat ve velkochovech a to vedlo k přechodu na veganství. Vegankou je již 3 roky. Její

okolí bere vegetariánství podle ní jako něco bizarního. Nikomu však své názory nevnucuje, snaží se o tom moc nebavit. Její rodina vnímá její rozhodnutí neutrálně. Nikola je ateistou, dříve navštěvovala církevní gymnázium, které jí v tomto ještě utvrdilo. Ve volném čase se věnuje umění, ráda maluje a kreslí.

**Respondent č. 4 :** Petr, 23let. Petr je studentem na UHK. Žije na koleji v Hradci Králové, pochází z Nové Paky. K vegetariánství a následně k veganství se dostal již před sedmi lety. Přivedla ho k tomu jeho sestra, která je vegankou již mnoho let. Rozhodnutí, že začne s vegetariánstvím, u něj přišlo po zhlédnutí dokumentu s názvem Pozemšťané, který ukazuje velkochovy zvířat. Jeho motivace je tedy etická, nesouhlasí se zabíjením zvířat pro jakékoliv účely. Sdělil mi také, že vegetariánství je mnohem ekologičtější, méně zatěžuje životní prostředí. Jeho rozhodnutí tedy mohly ovlivnit i tyto myšlenky. Jeho okolí vnímá vegetariánství jako něco zcela přirozeného, normálního. V rodině má několik vegetariánů i veganů. Petr je ateista, nevěří v nic nadpřirozeného. Většinu svého volného času tráví v posilovně.

Dotazník jsem následně vytvořil na základě scénáře k provedeným rozhovorům, přičemž spousta otázek musela být samozřejmě přeformulována, aby i v psané podobě byly otázky pro respondenty srozumitelné. Otázky jsem volil jak uzavřené, tak otevřené. Jako možnosti odpovědí u uzavřených otázek mi posloužily právě odpovědi respondentů z provedených rozhovorů. V dotazníku byly navíc doplněny otázky týkající se hodnotových orientací, které byly převzaty z Evropského výzkumu hodnot. Navíc muselo být přidáno několik otázek, které zjišťují socio-demografické údaje u každého z respondentů. Samotný dotazník je dostupný v přílohách práce.

#### **4. Výběr vzorku a metoda sběru dat**

Šetření, které bylo provedeno výše uvedenou metodou, se zúčastnilo 664 respondentů. Z celkového počtu bylo třeba vyřadit 12 dotazníků a to buď z důvodu nepochopení otázek, nebo neúplného vyplnění dotazníku. Celková analýza tedy proběhla na 652 respondentech.

Výběr vzorku byl příležitostný, jediným kritériem pro výběr respondentů, byl praktikování alternativního způsobu stravování - vegetariánství, veganství a jiné formy bezmasého stravování.

Po vytvoření dotazníku následovala fáze jeho distribuce. V průběhu pilotáže jsem zjistil, že vegetariáni se málokdy shlukují na určených místech, avšak na sociálních sítích existují rozsáhlé skupiny jak vegetariánů, tak veganů. Tyto stránky se většinou věnují kulinářství, ale i různým kulturním akcím, které její členové pořádají. Jedná se jak o promítání různých snímků, společné večeře, kde se konzumují vegetariánské a veganské pokrmy, tak i o akce protestní, které pořádají především stránky shlukující vegany.

Mým prvotním cílem bylo zajistit pro účely výzkumu alespoň 300 dotazníků. Ačkoliv skupiny na sociálních sítích, věnující se vegetariánství čítají i na 30 000 členů, nepočítal jsem s příliš velkou návratností dotazníků a zvolil jsem tedy hned několik skupin na sociálních sítích.

Většina z těchto skupin je uzavřená a pro vstoupení a participaci na činnosti skupiny je potřeba schválení jednoho z členů tzv. správců skupiny. Po často krátké domluvě mi každá z těchto skupin povolila distribuci mého dotazníku. Majoritní počet respondentů byli členové skupin "Vegan CZ/SK", "vegetariánská DIY kuchařka" a skupina "Vegetariánské recepty". Všechny tyto skupiny působí na sociální síti facebook.

Samotné šetření započalo 1. 3. 2016 a skočilo 6.3.2016. Dotazování tedy probíhalo šest dní, po celou dobu byl dotazník veřejně přístupný každému, ke komu byl prostřednictvím odkazu distribuován. Celkem na webovém portále dotazník navštívilo 1833 lidí, z čehož správně vyplněných bylo již zmíněných 652 dotazníků. Pouze nahlédlo a nevyplnilo 1065 návštěvníků a 106 potenciálních respondentů dotazník nevyplnilo celý, nebylo tedy možné je zahrnout do následné analýzy. Návratnost dotazníků byla 35,6%, což je daleko nad mým prvotním očekáváním.

## **5. Popis techniky zpracování dat**

Data, která byla získána, budou prezentována ve dvou částech. V první z nich uvedu výsledky třídění prvního stupně, kde podrobněji rozeberu populaci vegetariánů a provedu deskripci jejího složení.

V následující části provedu třídění dat druhého stupně. Analýzu získaných dat provedu za pomoci programu SPSS Statistics 19 společnosti IBM. Hypotézy budou testovány za pomoci Chí kvadrát testu s minimální hladinou pravděpodobnosti 0,05, což znamená, že existuje pouze 5% šance, že dojde k chybě prvního řádu, kdy danou hypotézu zamítneme, ačkoliv ve skutečnosti platí. Na základě výsledků testování určených hypotéz následně provedu zodpovězení výzkumných otázek.

## **6. Výsledky šetření**

Tato kapitola bude obsahovat veškeré výsledky vzniklé analýzou získaných dat. Pro přehlednost a zachování struktury celé výzkumné zprávy budou výsledky rozděleny do podkapitol. První z dílčích částí bude obsahovat třídění dat prvního stupně, při kterém bude provedena deskripce zkoumané populace. V následujících částech bude provedena podrobnější analýza, na základě které budou zodpovězeny jednotlivé výzkumné otázky. Analýza je ilustrována tabulkami a grafy. Pokud není jejich zdroj uveden, jde o data získaná při vlastním výzkumu.

### **Deskripce vzorku**

#### **Rozdělení pohlaví ve vzorku**

Na výzkumu se z celkového počtu 652 respondentů podílelo x žen (86%) a x mužů (14%). Tento jev, nerovnoměrné zastoupení každého z pohlaví, si můžeme vysvětlit několika způsoby. Mnohé výzkumy provedené na toto téma uvádějí, že v populaci vegetariánů převládají ženy a to zhruba v poměru 1 ku 5. [Medřická,

Křížková] Vegetariánská populace tedy opravdu může mít podobné zastoupení mužů a žen. Jak již bylo zmíněno, dotazník byl distribuován především prostřednictvím stránek na sociálních sítích facebook. Je možné, že členy těchto stránek budou ve větší míře ženy. Další z nabízejících se vysvětlení je, že ženy byly jednoduše ochotnější k vyplnění dotazníku, jsou v rámci sociálních sítí komunikativnější nežli muži.

**Tabulka č. 2: Zastoupení pohlaví ve vzorku.**

	Počet	Poměr
Muž	92	14,1
Žena	560	85,9
Total	652	100

### **Zastoupení jednotlivých kategorií vegetariánů**

Nejpočetnější skupinou ve zkoumaném vzorku tvoří laktoovo vegetariáni, obecně známi pouze jako vegetariáni. V dotazníku se takto více než polovina respondentů (52,91%). Další velkou skupinou jsou vegani, kterých je téměř srovnatelné množství jako lakto ovo vegetariánů, ne však více, nežli polovina vzorku (40,64%). Nejméně zastoupenými skupinami, byli lakto vegetariáni (3,99%). Skupina "ostatní" v podstatě zahrnuje nejradikálněji zaměřené respondenty, kterých však nebyl velký počet a proto byl jejich styl stravování sloučen do jedné kategorie. V této skupině najdeme respondenty praktikující makrobiotismus, vitariánství a raw stravování (2,45%). (Graf č. 1).

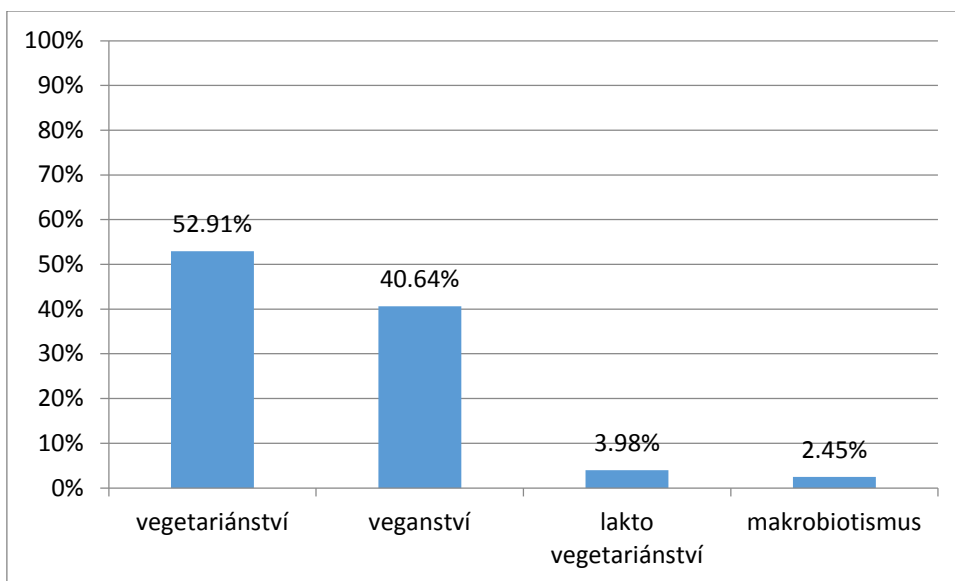
*"vegetariánka snažiacasa byť vegánkou"*

*"přecházím z vege na vegan"*

*"snažím se dostat k veganství,ale občas (1x/3měs.) si dám rybu, občas ještě plátek sýra(2x/měs.)"*

Přestože se z uvedených odpovědí může zdát vegetariánství jako dominantní forma, pravděpodobně můžeme očekávat nárůst počtu veganů. Velké množství jak lakto ovo vegetariánů, tak i lakto vegetariánů uvádělo vegetariánství jako přechodný stav. Jejich cílem je kompletní zřeknutí se živočišných produktů a dosažení tak veganského způsobu stravování.

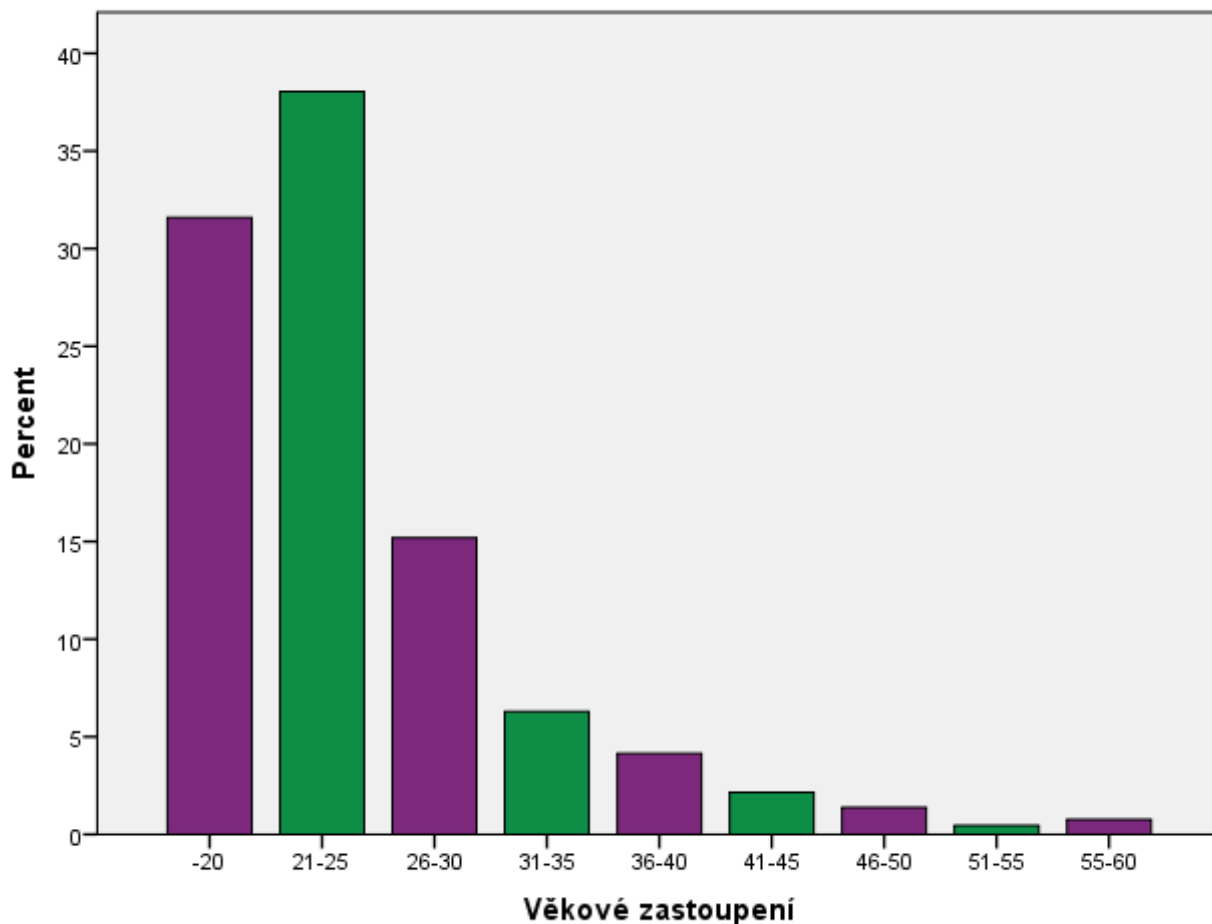
**Graf č.1: Zastoupení forem vegetariánství.**



### **Věkové rozdělení vzorku**

Z uvedeného grafu můžeme pozorovat poměrně nerovnoměrné zastoupení jednotlivých věkových skupin. Věkové zastoupení pravděpodobně koresponduje s tím, že ve vzorku se vyskytlo více než 50% studentů (**Graf č. 2**). Věkové rozpětí respondentů se pohybuje od 15 do 60 let. Průměrný věk vzorku je 24,25 let s mediánem 23 let. Směrodatná odchylka měla hodnotu 8,08. V grafu můžeme pozorovat rozdělení respondentů v pětiletých kohortách.

Graf č. 2: Zastoupení věkových kohort ve vzorku.



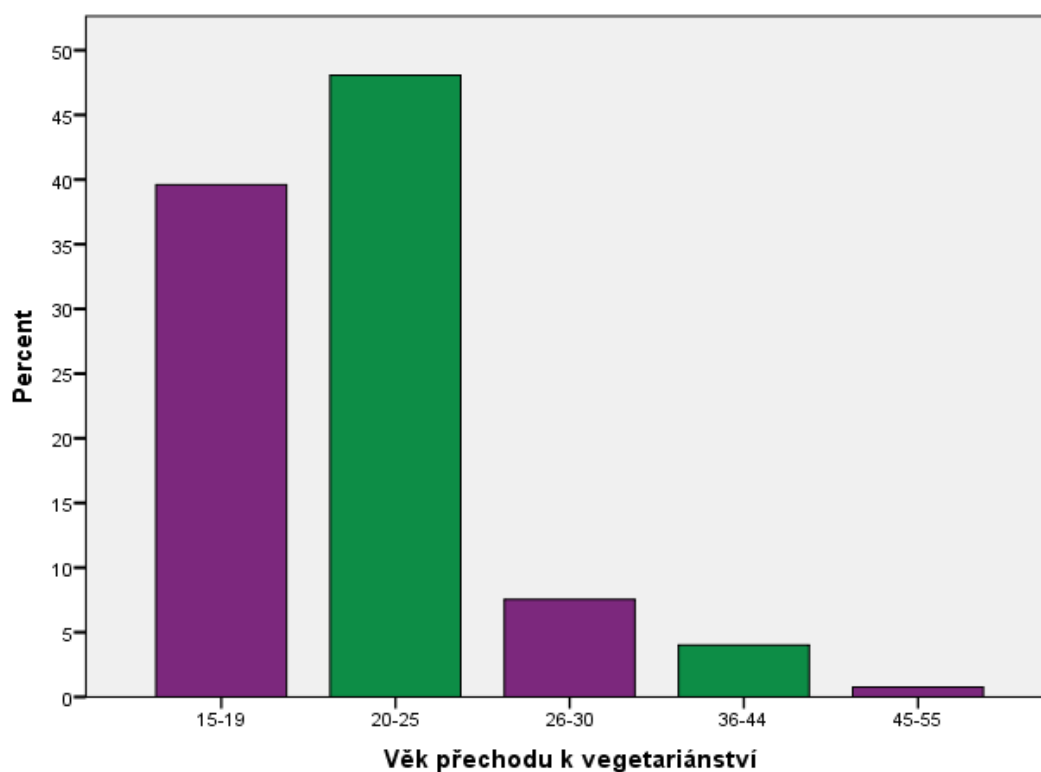
### Věk přechodu k vegetariánství

Jedním ze zkoumaných faktorů byla doba, kdy respondenti začali s praktikováním vegetariánství. Téměř polovina dotazovaných (48%) začalo s vegetariánstvím ve věku 20-25 let. Většina respondentů uvedla, že začala s vegetariánstvím před dosažením 25 let. Odpovědělo takto 87%. Pouze 31 respondentů se k vegetariánství rozhodlo později, než ve 36 letech (**Graf č. 3**). Průměrný věk



přechodu byl vypočítán na 19 let. Toto může být v zásadě ovlivněno dvěma faktory. První z nich je, že průměrný věk respondentů ve vzorku je velmi nízký. Druhá nabízející se možnost je ta, že lidé začínají s vegetariánstvím v útlém věku, pravděpodobně v době, kdy si formují svůj budoucí životní styl.

**Graf č. 3: Věk přechodu k vegetariánství.**

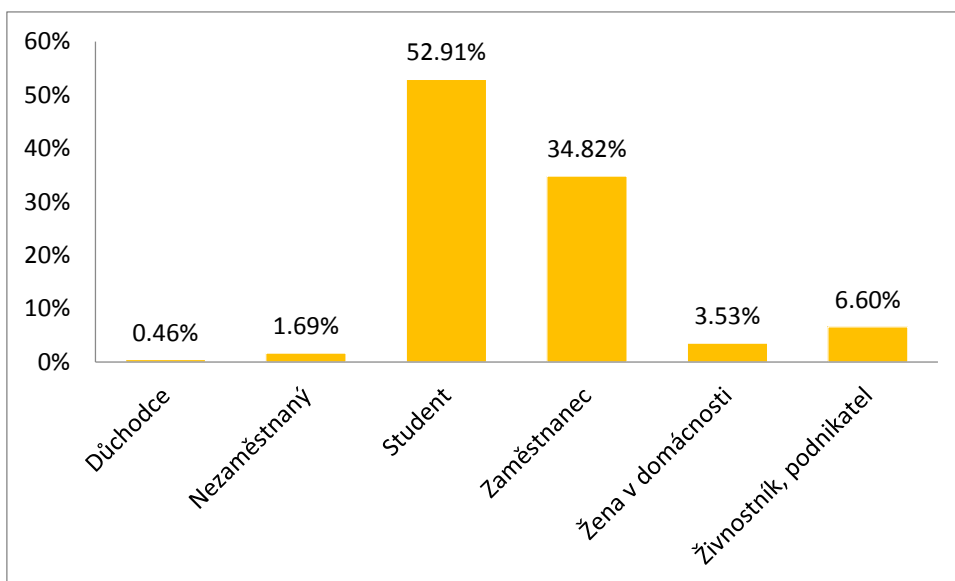


### **Sociálně - ekonomický status vzorku**

Vzhledem k věkové struktuře vzorku převažují mezi respondenty studenti (53%). Další dvě velké skupiny tvoří lidé buď vázání v zaměstnání nebo sami podnikající. (34% a 6,6%). Nejméně zastoupení byli ženy na mateřské dovolené, nezaměstnaní a důchodci (**Graf č. 4**). Tato struktura je dána, jak už bylo zmíněno

věkem, tak i pravděpodobně prostředím, kde byl výzkum proveden. Sociální sítě jsou ještě stále bližší studentům a mladým lidem, nežli lidem středního věku.

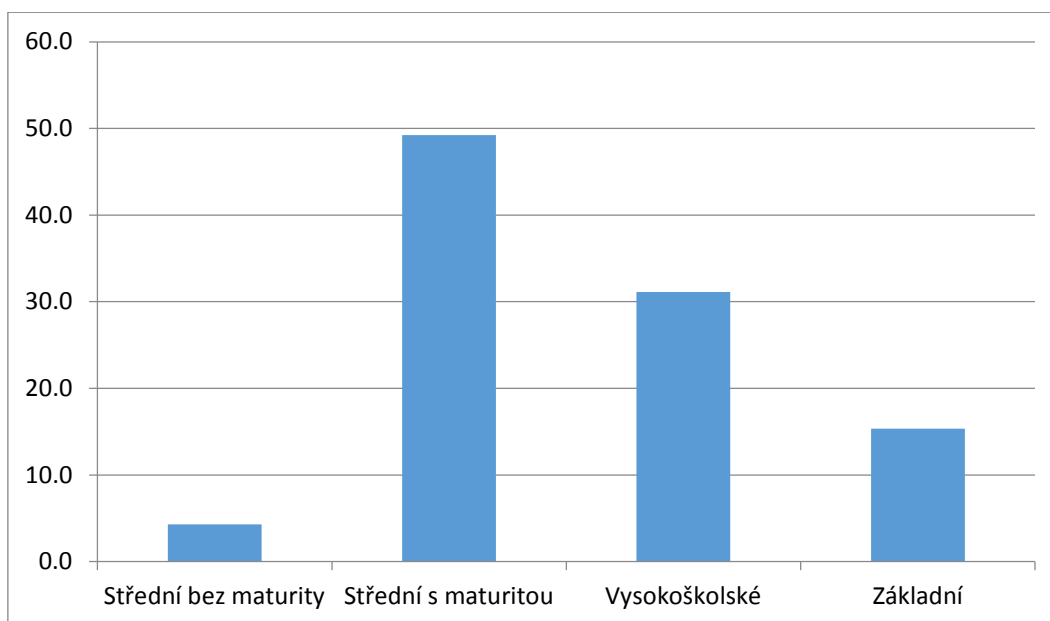
**Graf č. 4: Sociálně ekonomický status vzorku.**



### **Nejvyšší dosažené vzdělání vzorku**

Téměř polovina respondentů uvedla nejvyšší dosažené vzdělání střední s maturitou (49%). Velká část dotazovaných jsou vysokoškoláci, kterých je ve vzorku 31%. Základní vzdělání uvedlo 15% (**Graf č. 5**). To může být ovlivněno velmi nízkým uvedeným věkem vzorku. Spousta respondentů mohou být studenti středních škol, kteří maturitu teprve získají. Nejméně zastoupení jsou respondenti se střední školou bez maturity (4,3%). Toto může silně ovlivňovat fakt, že studijních oborů bez maturity ubývá.

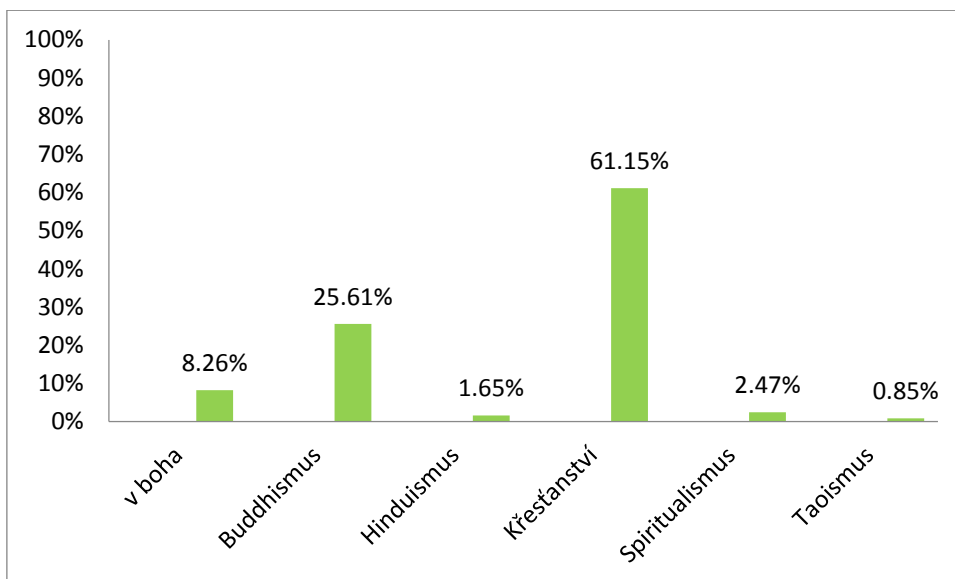
**Graf č. 5: Nejvyšší dosažené vzdělání vzorku.**



### **Jaké je Vaše náboženské vyznání?**

V otázce týkající se náboženského vyznání uvedlo 81% respondentů, že v boha nevěří. Rozdělení zbylé části respondentů, kteří věří, můžeme vidět v následujícím **Grafu č. 6**. Nejčastěji se mezi respondenty vyskytovali křesťané, což je předpokladatelné, protože křesťanství je v ČR nejvíce zastoupené náboženství (60,1%). Silné zastoupení mezi vegetariány mají také buddhisti, kteří často uváděli, že se jedná spíše o životní směr, nežli o vyznání. V malém poměru byly zastoupeny i jiná náboženství, do skupiny jiné byli zahrnuti především jedinci, kteří uvedli, že věří, ale ne v boha. Uváděli buď osud, vyšší moc a podobně.

**Graf č. 6: Zastoupení náboženských vyznání.**



## **Shrnutí**

Z uvedených výsledků můžeme usuzovat, že vegetariánství se týká spíše žen, nežli mužů. Dotazník také častěji vyplňovali mladí lidé, nejčastěji uváděný věk byl mezi 20 a 25 lety. Svůj přechod k vegetariánství respondenti také uváděli poměrně brzký. To může být dané buď celkovým vysokým zastoupením mladých lidí ve vzorku, nebo i toho, že v mládí lidé hledají svůj budoucí životní styl. S věkem souvisí i sociálně ekonomický status. Nejpočetnější skupinou respondentů jsou studenti a to více nežli 50%. V otázkách týkajících se náboženského vyznání uvedlo 19% respondentů, že věří. Nejčastěji zastoupená náboženství byly křesťanství a buddhismus. Při uvádění forem vegetariánství byly nejčastěji voleny vegetariánství a veganství.

Takovéto složení vzorku si můžeme vysvětlit několika způsoby. Poměr mezi muži a ženami můžeme vysvětlit vyšší ochotou žen vyplňovat dotazníky, možná i jejich vyšší mírou komunikace. Nízký průměrný věk vzorku může napovídat tomu, že vegetariánství je životním stylem spíše mladé generace.

Všechny sociálně demografické parametry jsou však zcela jistě ovlivněny metodou sběru dat. Dotazník byl umístěn na sociálních sítích, předpokládáme tedy, že

se k jeho vyplnění dostalo vyšší procento mladých lidí. Z toho následně plyne i ovlivnění sociálně ekonomického statutu.

### **7.1 Jaké faktory definují míru vegetariánství?**

V kapitole věnující se testovanému vzorku podrobně popisují složení populace vegetariánů a její strukturu. V této části budu zjišťovat, na základě testování daných hypotéz, souvislost mezi mírou vegetariánství a jednotlivými sociálně-demografickými údaji. Jak již bylo uvedeno výše, data získaná při šetření nejsou reprezentativní, co se do skladby populace vegetariánů týče. Můžeme však pomocí nich určit, do jaké míry souvisí forma vegetariánství s pohlavím, věkem a jinými sociálně - demografickými údaji.

#### **Závisí míra vegetariánství na pohlaví?**

Jako první parametr, na kterém jsem testoval podmíněnost míry vegetariánství, bylo pohlaví. Nulová hypotéza byla zvolena: Neexistuje vztah mezi pohlavím a mírou vegetariánství. Alternativní hypotézu jsem určil ve znění "Ženy budou častěji volit radikálnější míry vegetariánství, nežli muži." Tuto hypotézu jsem zvolil na základě provedených rozhovorů, při kterých ženy zmiňovali větší preference k radikálnějším formám vegetariánství. Celkově se také domnívám, že ženy mají větší sklon k radikálnějším názorům, nežli muži, budou dle mého názoru tedy častěji volit veganství, nežli muži.

Po provedení testování dat v SPSS však vyšla hodnota zvoleného kritéria Pearsonova testu 0,259, což je více, nežli je stanovená hladina významnosti 0,05. Jsem tedy nucen zamítnout alternativní hypotézu a potvrdit hypotézu nulovou. Mezi pohlavím a mírou vegetariánství není žádná statistická významnost.

Alternativní hypotézu musíme taktéž zamítnout. Při pohledu na procentuální rozdělení v korelační **Tabulce č. 2** můžeme naopak vidět, že většina žen volí vegetariánství před veganstvím. V případě mužů jsou hodnoty velmi vyrovnané.

**Tabulka č. 2: Vztah pohlaví a formy vegetariánství.**

		Jak se stravujete?				Total
		vegetariánství	veganství	lacto vegetariánství	makrobiotismus	
Jste muž nebo žena?	Muž	47,8%	48,9%	2,2%	1,1%	100,0%
	Žena	53,8%	39,3%	4,3%	2,7%	100,0%
Total		52,9%	40,6%	4,0%	2,5%	100,0%

### Souvisí míra vegetariánství s věkem?

Jako další faktor, u kterého budu analyzovat podmíněnost vegetariánství je věk respondentů. Nulová hypotéza byla stanovena ve znění: Mezi věkem respondentů a mírou vegetariánství, které praktikují, neexistuje žádná statisticky významná souvislost. Jako alternativní hypotézu jsem určil tvrzení: Mezi věkem a mírou vegetariánství existuje spojitost, mladí lidé budou pravděpodobně volit mírnější formy vegetariánství. Usuzuji takto na základě informací, získaných v průběhu rozhovorů, tak s přihlédnutím na samotné odpovědi respondentů, kteří dotazník vyplnili. Mnoho z nich uvádělo, že se chystají k přechodu na veganství, můžeme se tedy domnívat, že mladí budou spíše vegetariáni, k veganství dojdou postupem času.

Po analýze dat v SPSS byla zjištěna hodnota testovaného kritéria Pearsonova testu 0,02. Při zvolené hladině významnosti 0,05 se tedy jedná o statisticky významný rozdíl. Na základě tohoto můžeme popřít nulovou hypotézu. Mezi jednotlivými proměnnými existuje statisticky významná souvislost.

Alternativní hypotézu můžeme v tomto případě však také nemůžeme přijmout. Můžeme sice vidět, že respondenti do 25let zvolili mírnější formu vegetariánství. Jak můžeme vidět v **Tabulce č. 3.**, pouze věkové kohorty 26-30let a 45-50let však zvolily veganství před vegetariánstvím, nemůžeme tedy s určitostí tvrdit, že veganství je forma charakteristická spíše pro starší respondenty, nebo ukázat na trend přechodu k veganství ve vyšším věku.

**Tabulka č. 3: Vztah věku a formy vegetariánství.**

		Jak se stravujete?				Total
		vegetariánství	Veganství	lakto vegetariánství	makrobiotismus	
Věk	-20	51,9%	44,2%	1,9%	1,9%	100,0%
	21-25	57,7%	36,3%	3,6%	2,4%	100,0%
	26-30	39,4%	50,5%	8,1%	2,0%	100,0%
	31-35	61,0%	31,7%	4,9%	2,4%	100,0%
	36-40	51,9%	40,7%	3,7%	3,7%	100,0%
	41-45	78,6%	14,3%		7,1%	100,0%
	46-50	44,4%	55,6%			100,0%
	51-55	66,7%	33,3%			100,0%
	55-60		40,0%	40,0%	20,0%	100,0%
Total		52,9%	40,6%	4,0%	2,5%	100,0%

### **Souvisí míra vegetariánství a vzdělání?**

Dalším zkoumavým prvkem v souvislosti podmíněnosti formy vegetariánství je nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. Nulová hypotéza byla zvolena ve znění: Neexistuje žádná souvislost mezi mírou vegetariánství a dosaženým vzděláním respondenta. Jako alternativní hypotézu jsem určil tvrzení: Mezi věkem a mírou vegetariánství existuje vztah. Respondenti s vyšším vzděláním budou volit častěji radikálnější formy vegetariánství, nežli respondenti se vzděláním nižším.

Po provedení analýzy dat v SPSS však vyšla hodnota Pearsonova testu 0,623, což při zvolené hladině významnosti ukazuje na neexistenci vztahu mezi oběma proměnnými. Nulovou hypotézu tedy můžeme potvrdit, mezi danými proměnnými se nevyskytují žádné souvislosti. Alternativní hypotézu na základě tohoto musíme tedy také zamítnout.

Můžeme však pozorovat, že respondenti s vyšším vzděláním naopak častěji volí vegetariánství před veganstvím. U respondentů s nižším vzděláním jsou hodnoty poměrně vyrovnané. (**Tabulka č. 4**)

**Tabulka č. 4: Vztah vzdělání a formy vegetariánství.**

		Jak se stravujete?				Total
		vegetariánství	veganství	lakto vegetariánství	makrobiotismus	
Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?	Střední bez maturity	46,40%	46,40%	3,60%	3,60%	100,00%
	Střední s maturitou	55,50%	38,00%	4,00%	2,50%	100,00%
	Vysokoškolské	52,20%	39,90%	5,40%	2,50%	100,00%
	Základní	48,00%	49,00%	1,00%	2,00%	100,00%
Total		52,90%	40,60%	4,00%	2,50%	100,00%

### **Souvisí míra vegetariánství a sociálně ekonomický status?**

Zajímavým prvkem, který bude testován v souvislosti s podmíněností míry vegetariánství, je sociálně ekonomický status. Jako nulovou hypotézu v tomto případě určíme tvrzení: Mezi sociálně ekonomickým statutem respondentů a mírou jejich vegetariánství neexistuje žádný vztah. Alternativní hypotéza bude zvolena ve znění "Sociálně ekonomický status ovlivňuje míru vegetariánství, pracující respondenti budou častěji volit veganství, nežli lidé, kteří nemají zaměstnání." Hypotézu volím v tomto znění především na základě zjištění, že veganství je jako forma stravování finančně nákladnější, nežli například vegetariánství. Lidé, kteří jsou buď zaměstnání, nebo sami podnikají, mají nepochybně více možností při volbě, jak se stravovat. Budu tedy



předpokládat, že budou volit nákladnější formu - veganství častěji, nežli například studenti, nezaměstnaní nebo ženy v domácnosti.

Po provedení analýzy pomocí Pearsonova testu byla vypočtena hodnota Chí kvadrátu 0,000. Při testování na hladině významnosti 0,005 se tedy jedná o velmi vysokou statistickou významnost. Nulovou hypotézu v tomto případě musíme zamítnout. Mezi sociálně ekonomickým statutem a mírou vegetariánství zcela jistě existuje nějaký vztah.

Alternativní hypotézu můžeme ale potvrdit pouze z části. Jak jsme předpokládali, studenti, nezaměstnaní a ženy domácnosti opravdu preferují vegetariánství před veganstvím. Pokud se ale podíváme do korelační **Tabulky č. 5**, můžeme si povšimnout, že z pracující části vzorku zvolili veganství častěji pouze živnostníci, nikoliv lidé zaměstnaní. Alternativní hypotézu tedy můžeme potvrdit pouze částečně.

**Tabulka č. 5: Vztah sociálně ekonomického statutu a formy vegetariánství.**

		Jak se stravujete?				Total
		vegetariánství	veganství	lacto vegetariánství	makrobiotismus	
Status	Důchodce	33,30%	33,30%		33,30%	100,00%
	Nezaměstnaný	54,50%	45,50%			100,00%
	Student	54,20%	40,60%	2,60%	2,60%	100,00%
	Zaměstnanec	54,60%	39,20%	6,20%		100,00%
	Žena v domácnosti	43,50%	30,40%	8,70%	17,40%	100,00%
	Živnostník, podnikatel	39,50%	53,50%	2,30%	4,70%	100,00%
Total		52,90%	40,60%	4,00%	2,50%	100,00%

## Souvisí míra vegetariánství s náboženstvím?

Posledním zkoumaným parametrem, který bude testován v souvislosti s mírou vegetariánství, je náboženské vyznání. V tomto případě se nabízely dvě možnosti, jak tuto podmíněnost testovat. První možností bylo zkoumat souvislost mezi formou vegetariánství a výskytem jednotlivých náboženství. Druhá pak zkoumat pouze souvislost mezi tím, zdali je respondent věřící, bez ohledu jaké náboženství vyznává a jeho mírou vegetariánství.

Rozhodl jsem se pro zvolení druhé možnosti a to především z důvodu velké rozštěpenosti náboženských směrů, které respondenti uvedli a jejich nemožnosti nějakým způsobem zahrnout méně zastoupené skupiny náboženských vyznání do větších celků, které by tematicky dávaly smysl. V tomto testu tedy budu zjišťovat podmíněnost míry vegetariánství samotnou religiozitou respondentů.

Byla vytvořena nulová hypotéza: "Mezi mírou vegetariánství a religiozitou respondentů neexistuje žádná spojitost." Jako alternativní hypotézy jsem se rozhodl použít tvrzení: Náboženské vyznání bude častější u respondentů praktikující veganství nebo makrobiotismus. Tuto hypotézu jsem se rozhodl zvolit proto, že dle mého názoru mají tyto dvě formy bližší vztah k duchovnu, nežli vegetariánství nebo lakto vegetariánství.

Provedením analýzy v SPSS byla vypočtena hodnota testovaného kritéria 0,258 což je při hladině významnosti 0,05 příliš vysoká hodnota k zamítnutí nulové hypotézy. Na základě tohoto jsme nuceni zamítnout i alternativní hypotézu. Mezi jednotlivými proměnnými neexistuje žádný statisticky významný vztah. Při pohledu na **Tabulku č. 6 si** můžeme všimnout, že hodnoty jsou poměrně vyrovnané u všech forem vegetariánství. Výjimkou je skupina lakto vegetariánů, která je však méně zastoupená.

**Tabulka č. 6: Vztah religiozity a formy vegetariánství.**

		Hlásíte se k nějakému náboženství?		Total
		Ano	Ne	
Jak se stravujete?	vegetariánství	18,8%	81,2%	100,0%
	veganství	13,6%	86,4%	100,0%
	lakto vegetariánství	26,9%	73,1%	100,0%
	makrobiotismus	18,8%	81,3%	100,0%
Total		17,0%	83,0%	100,0%

## Shrnutí

Obecně můžeme učinit závěr, že míra vegetariánství nesouvisí se sociálně - demografickými vlastnostmi respondentů. Pouze u dvou z pěti testovaných hypotéz se podařilo nalézt souvislost mezi mírou vegetariánství a daným zkoumaným faktorem. Ukázalo se, že míru vegetariánství nejvíce ovlivňuje sociálně ekonomický status spolu s věkem respondentů. Můžeme tedy usuzovat, že míra vegetariánství by mohla být ovlivněna vyspělostí daného jedince. Pokud budeme předpokládat, že veganství je opravdu finančně náročnější, může být dalším možným vysvětlením lepší finanční zajištěnost jak starších jedinců, tak jedinců s vyšším sociálním statutem.

Další analýza podmíněnosti míry vegetariánství by mohla být zkoumána například ve spojitosti právě s finančními možnostmi jedince. Dále pak například ve vztahu k zaměstnání a místu bydliště.

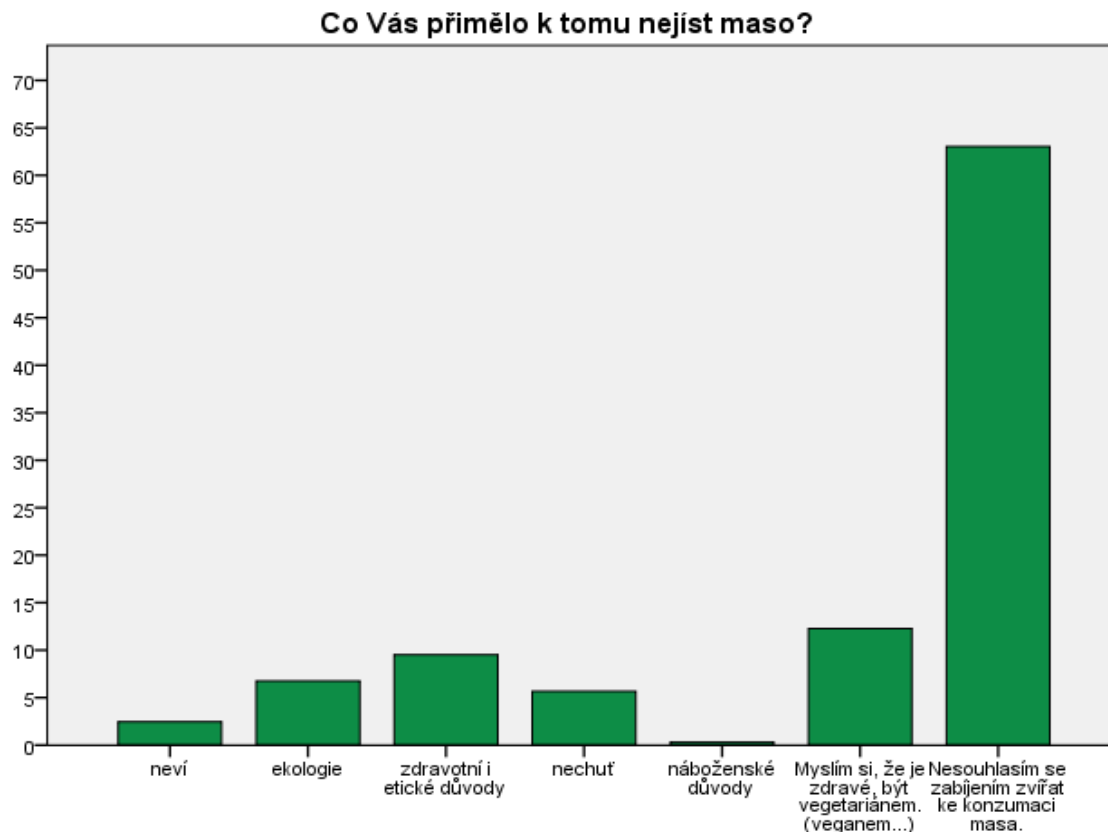
## 7.2 Jaké jsou hlavní motivace pro vegetariánství?

Jednou z hlavních výzkumných otázek této práce je, jaké jsou hlavní motivace respondentů pro vegetariánství. U této otázky nejprve interpretuji celkové výsledky, jaké motivace respondenti uváděli nejčastěji. Dále provedu testování závislosti mezi motivací pro vegetariánství a náboženstvím a motivací pro vegetariánství a jeho zvolenou formou.

U této otázky jsem zprvu uvažoval ponechat jí plnou otevřenost, tedy nenabízet respondentovi žádnou možnost. Po důkladném zvážení jsem se rozhodl nastavit u otázky dvě možnosti - "Myslím si, že je zdravé být vegetariánem" a "Nesouhlasím se zabíjením zvířat ke konzumaci masa". Vedly mě k tomu především odpovědi respondentů při rozhovorech, kde uváděli zejména tyto dva důvody. Zároveň jsem však ponechal možnost odpovědět i jinak, než pouze využitím jedné ze dvou nabízených variant.

Po zakódování zbylých odpovědí byly vypočteny frekvence u jednotlivých motivací následovně. Velké množství respondentů se pravděpodobně našlo v nabízených možnostech. Etickou motivaci uvedlo 63% respondentů, zdravotní pak 12,3%. Zajímavější jsou však ostatní motivace, které uváděli sami respondenti, kteří nezvolili jednu z nabízených možností. Velmi často respondenti uváděli kombinaci obou předchozích tvrzení, tedy eticko-morální a zdravotní motivaci, kdy takto odpovědělo 9,5%. Nemalé zastoupení měla i motivace vztahující se k ochraně životní prostředí (v **Grafu č. 7** ekologie) kterou uvedlo 6,7% a nechť respondentů ke konzumaci masa 5,7%. Překvapivě malá část respondentů u této otázky označila jako hlavní motivaci náboženské důvody. Odpovědělo takto pouhých 0,3%. Zde bylo očekáváno, zejména z důvodu poměrně vysoké religiozity vzorku mnohem větší množství odpovědí.

Graf č. 7: Zastoupení uvedených motivací. Zdroj:



### Motivace pro vegetariánství a jeho zvolená forma

Dále bylo provedeno zkoumání vztahu mezi motivací k vegetariánstvím a zvolenou formou vegetariánství. Před samotným testováním musela být upravena proměnná zastupující formu vegetariánství. Byla vytvořena skupina "ostatní", kde nalezneme lakto vegetariány, makrobiotiky a respondenty stravující se raw stravou. Tato úprava byla nezbytná a to z důvodu malého zastoupení jednotlivých forem vegetariánství. Vytvořená skupina bude dále využívána i v následujících testech. Alternativní hypotézu v tomto případě zvolíme ve znění: Existuje vztah mezi jednotlivými formami vegetariánství a motivacemi k němu. Vegani budou častěji volit ekologické a etické důvody, nežli tomu bude u ostatních forem. K tomuto předpokladu mě opět vede přesvědčení, že vegani mají blíže k ochraně přírody, nežli je tomu u ostatních forem vegetariánství. Po provedení Pearsonova testu v SPSS byla vypočtena hodnota Chí kvadrátu 0,039, což při hladině významnosti 0,05 ukazuje na souvislost

mezi uvedenými proměnnými. Nulovou hypotézu tedy v tomto případě můžeme zamítnout.

Alternativní hypotézu můžeme také z velké části přijmout. Při pohledu na kontingenční **Tabulku č. 7** si můžeme povšimnout, že vegani opravdu nejčastěji volili ekologické důvody k přechodu na vegetariánství. Zajímavé je také sledovat ostatní krajní hodnoty. Ač tak nebylo předpokládáno, etické motivace nejčastěji volili vegetariáni (64%). Můžeme také vidět, že druhou nejčastější motivaci nejvíce volí skupina ostatní. Můžeme se tedy domnívat, že pro ně bude zdravotní hledisko jedním z hlavních důvodů pro přechod k vegetariánství.

**Tabulka č. 7: Vztah motivace a formy vegetariánství.**

	Co Vás přimělo k tomu nejíst maso?						Total
	neví	ekologie	zdravotní i etické důvody	nechuť	zdravotní důvody	etické důvody	
Jak se vegetariánství stravujete?	3,8%	5,2%	8,5%	7,6%	11,1%	64%	100,0%
veganství	,8%	9,1%	10,9%	2,6%	13,2%	63%	100,0%
ostatní	2,4%	4,8%	9,5%	9,5%	16,7%	57%	100,0%
Total	2,5%	6,8%	9,5%	5,7%	12,3%	63%	100,0%

### Motivace pro vegetariánství a náboženské vyznání

Posledním testovaným kritériem v rámci bude vztah mezi náboženským vyznáním a motivací k vegetariánství. Tento vztah byl testován pomocí dvou otázek a to první, zdali je respondent věřící a druhé, jaké náboženství vyznává. Byl tedy hledán vztah jak mezi religiozitou samotnou a motivací pro vegetariánství, tak mezi konkrétními vyznáními a motivacemi. Určíme tedy dvě nulové hypotézy.

1. Mezi religiozitou a motivacemi k vegetariánstvím neexistuje žádný vztah.
2. Mezi náboženským vyznáním a motivací k vegetariánstvím neexistuje žádný vztah.

Alternativní hypotéza byla zvolena ve znění: Mezi religiozitou a jednotlivými motivacemi existuje spojitost. Věřící respondenti budou častěji uvádět etické důvody, nežli respondenti bez vyznání. Po testování prvního vztahu pomocí Chí kvadrátu v programu SPSS musíme zamítnout alternativní hypotézu a potvrdit hypotézu nulovou. Byla vypočtena hodnota 0,823 což je velmi vzdálené k tomu, abychom mohli uvažovat o vztahu mezi těmito dvěma proměnnými. V korelační **Tabulce č. 8** si můžeme povšimnout, že respondenti uváděli jednotlivé motivace k vegetariánství nezávisle na tom, zdali byli věřící, či ne. Jednotlivé hodnoty jsou u všech zjištěných motivací velmi vyrovnané, proto zde pravděpodobně neexistuje žádná souvislost.

**Tabulka č. 8: Vztah motivace a religiozity.**

		Co Vás přimělo k tomu nejíst maso?						Total	
		neví	ekologie	zdravotní i etické důvody	nechuť	náboženské důvody	zdravotní důvody		etické důvody
Věřící	Ano	3,6%	5,4%	8,1%	7,2%		14,4%	61,3%	100,0%
	Ne	2,2%	7,0%	9,8%	5,4%	,4%	11,8%	63,4%	100,0%
Total		2,5%	6,7%	9,5%	5,7%	,3%	12,3%	63,0%	100,0%

Následně bylo také provedeno testování, které zjišťovalo vztah mezi motivací pro vegetariánství a konkrétním náboženstvím respondentů. Pro účely testování museli být jednotlivé kategorie věřících, které obsahovaly příliš málo respondentů, sloučeny do skupiny "ostatní". Zde najdeme Hinduismus, Taoismus a Spiritualismus. Po provedení testu v SPSS byla vypočtena hodnota Chí kvadrátu 0,643. Tím pádem musíme přijmout nulovou hypotézu. Mezi náboženským vyznáním a zvolenou motivací pro vegetariánství není žádná statisticky významná souvislost.

### **Motivace pro vegetariánství a věk**

Poslední testování u této výzkumné otázky bylo provedeno ve vztahu motivace a věku respondentů. Věk zde hraje roli vysvětlovací proměnné. Budeme tedy testovat,

zdali nejsou motivace ovlivněny spíše sociálně demografickým údajem, v tomto případě věkem, nežli například zvolenou formou vegetariánství.

Nulovou hypotézu v tomto případě volím ve znění: Mezi motivací k vegetariánství a věkem respondentů není žádná souvislost. Alternativní hypotéza byla určena takto: Budeme předpokládat vztah mezi motivací a věkem. Mladší respondenti budou častěji volit etické a ekologické důvody. Předpokládám tak na základě toho, že mladí mají častěji radikálnější myšlenky a mají větší zájem na ochraně přírody.

Testováním v programu SPSS byla vypočtena hodnota Chí kvadrátu 0,984. Nulovou hypotézu jsme tedy nuceni přijmout. Alternativní hypotézu tedy musíme zamítnout. Můžeme si povšimnout, že naopak starší respondenti nejčastěji uváděli jako hlavní motivaci ekologii a etické důvody. Nejstarší kategorie 36+ také nejčastěji uváděla jako hlavní motivaci zdravotní hledisko vegetariánství. (Tabulka č. 9)

**Tabulka č. 9: Vztah motivace a věku.**

		Co Vás přimělo k tomu nejíst maso?							Total
		neví	ekologie	zdravotní i etické důvody	nechuť	náboženské důvody	zdravotní důvody	etické důvody	
Kolik je Vám let?	-20	2,9%	7,3%	8,3%	5,3%	,5%	9,7%	66,0%	100,0%
	21-25	2,4%	6,5%	12,5%	5,6%	,4%	12,1%	60,5%	100,0%
	26-30	2,0%	8,1%	9,1%	7,1%		13,1%	60,6%	100,0%
	31-35	2,4%	4,9%	4,9%	4,9%		14,6%	68,3%	100,0%
	36+	1,7%	5,2%	5,2%	5,2%		19,0%	63,8%	100,0%
Total		2,5%	6,7%	9,5%	5,7%	,3%	12,3%	63,0%	100,0%



## Shrnutí

Hlavní zjištěné motivace byly podle předpokladů etické a zdravotní, mnoho respondentů uvádělo obě tyto možnosti zároveň. Zajímavým objevem byla v tomto případě ekologická motivace, kterou uvedlo velké množství respondentů. Můžeme tedy uvažovat o tom, že vegetariáni mají velmi blízký vztah k životnímu prostředí. Dále také můžeme na základě tohoto předpokládat jejich kladné reference u otázek týkajících se životního prostředí.

Zkoumán byl také vztah mezi formou vegetariánství a jednotlivými motivacemi pro něj. Zde byla zjištěna souvislost mezi proměnnými a můžeme si dovolit tvrdit, že mezi formou vegetariánství a motivací pro něj existuje souvislost.

Dále byl zjišťován vztah mezi motivacemi a religiozitou. Zde nebyla zjištěna žádná souvislost. Testována byla souvislost jak mezi religiozitou samotnou, tak i mezi konkrétním náboženstvím a danými motivacemi. Ani u jedné z variant nebyla zjištěna souvislost. Můžeme se tedy domnívat, že ačkoliv respondenti často uváděli příslušnost k určité formě náboženství, nebylo samotné náboženství hlavním důvodem pro vegetariánství.

Následně byl zjišťován vztah mezi motivací k vegetariánství a věkem. Ani zde nebyl zjištěn žádný vztah. Ze zjištěných souvislostí můžeme tvrdit, že motivace k vegetariánství je ovlivněna především jeho zvolenou formou. Je tedy velmi pravděpodobné, že odlišné motivace vedou k různým formám vegetariánství.

### **7.3 Jak vnímají vegetariáni své okolí? Jak se cítí přijímání ve společnosti?**

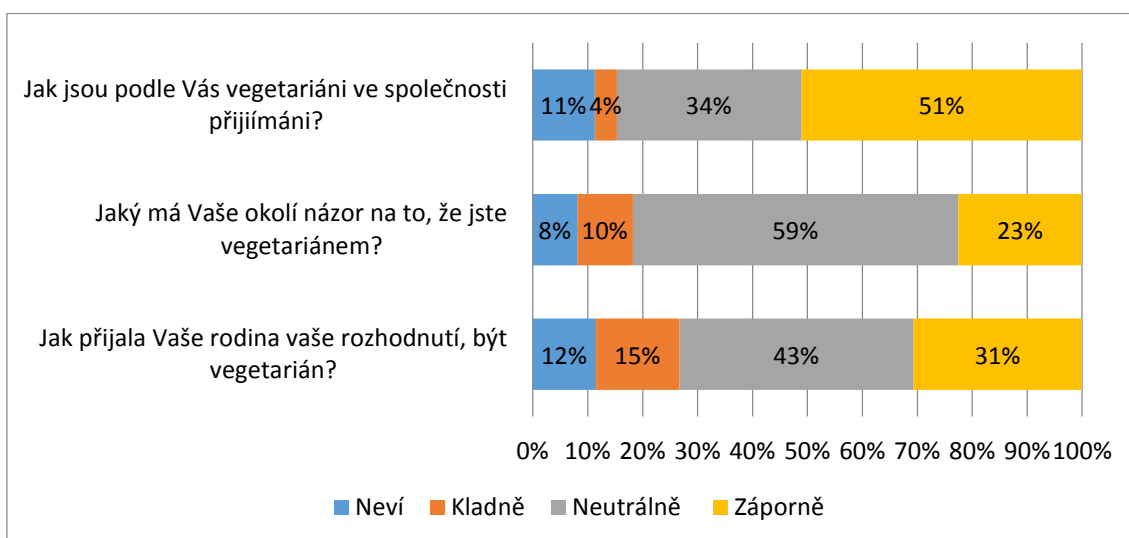
Zodpovězení této výzkumné otázky jsem se rozhodl rozdělit na dvě části. V první budu interpretovat výsledky dotazníkového šetření tak, jak odpovídali všichni jeho účastníci. Respondenti zodpovídali otázky týkající se přijetí jejich rozhodnutí stát se vegetariány. K tomu jsem využil otázky, ve kterých jsem se dotazoval, jak přijala toto rozhodnutí jejich rodina a jejich okolí. Dále jsem se pak dotazoval, jak jsou podle nich vegetariáni ve společnosti přijímání. Jako poslední otázku, kterou jsem v rámci tohoto okruhu zvolil, bylo, zdali byli někdy kvůli vegetariánství terčem posměchu.

V druhé části budu zjišťovat, zdali se jejich hodnocení přijetí ve společnosti odlišuje podle toho, jakou formu vegetariánství preferují. Budu tedy zkoumat vztah mezi mírou vegetariánství a odpověďmi na jednotlivé otázky, týkající se přijetí rodinou a společností.

K zjištění, jak se respondenti cítí být přijímáni jsem zvolil tři otázky a to: "Jak jsou podle Vás vegetariáni ve společnosti přijímáni", "Jaký má Vaše okolí názor na to, že jste vegetariánem?" a "Jak přijala Vaše rodina Vaše rozhodnutí, být vegetariánem?"

Při pohledu na **Graf č. 8** znázorňující výsledky dotazníkového šetření si jako první povšimneme velmi malého zastoupení kladných odpovědí. Nejlépe v tomto případě hodnotili respondenti přijetí rodinou. Celkově bychom mohli říct, že respondenti hodnotí přijetí neutrálně až záporně. Zajímavé je, že přestože u otázek na přijetí rodinou a okolím respondenti odpovídali převážně neutrálně, u otázky dotazující na přijetí společností převládají záporné pocity. Je pravděpodobné, že se ve společnosti bude vyskytovat nějaký předsudek, stereotyp týkající se vegetariánství. Na základě toho by mohli respondenti hodnotit přijetí společností spíše záporně.

**Graf č. 8: Zastoupení frekvencí odpovědí k otázkám na pocity přijetí.**



## Testování vztahu mezi pocitem přijetí a formou vegetariánství

V této části se budu věnovat testování vztahu mezi pocitem přijetí a zvolenou formou vegetariánství a to za použití předchozích tří uvedených otázek, týkajících se pocitu přijetí respondentů. Můžeme určit nulovou hypotézu ve znění: Mezi uvedenými proměnnými neexistuje žádná souvislost. Jako alternativní hypotézu jsem se rozhodl použít tvrzení: Mezi pocitem přijetí a formou vegetariánství existuje vztah. Vegani budou častěji uvádět záporné odpovědi, nežli zbylé dvě skupiny. Předpoklad volím na základě zjištění, že vegani bývají často považováni za "podivíny" a to i ze strany vegetariánů. Domnívám se tedy, že toto může ovlivnit jejich hodnocení a budou využívat spíše záporné hodnocení v souvislosti s přijetím.

V rámci testování byly u daných proměnných vypočteny hodnoty 0,789; 0,253 a 0,077. Jsme tedy nuceni přijmout nulovou hypotézu a s tím i tvrzení, že mezi pocitem přijetí a formou vegetariánství neexistuje statistická souvislost. Při pohledu na **Tabulku č. 10** můžeme vidět, že nejčastěji uváděli kladné hodnocení vegetariáni. Naproti tomu vegani ve dvou ze třech otázek uváděli nejčastěji hodnocení záporné. Přestože však záporně hodnotili jak přijetí okolím, tak společností, poměrně kladně se vyjadřují u hodnocení přijetí ze strany rodiny. Opět zde vidíme určitou souvislost. Můžeme se tedy domnívat, že vegani budou ve společnosti obecně hůře přijímáni. Pravděpodobně z důvodu nějakého stereotypu nebo předsudku.

**Tabulka č. 10: Vztah přijetí okolím a formy vegetariánství a formy vegetariánství.**

	Jaký má Vaše okolí názor na to, že jste vegetarián?				Total
	Kladný	Záporný	Neutrální	Neví	
Jak se vegetariánství stravujete?	10,7%	23,8%	57,4%	8,1%	100,0%
veganství	9,4%	20,0%	61,9%	8,7%	100,0%
ostatní	9,5%	28,6%	57,1%	4,8%	100,0%
Total	10,1%	22,5%	59,2%	8,1%	100,0%

## Testování vztahu mezi pocitem přijetí a věkem

Dalším zkoumaným jevem bude vztah mezi pocity přijetí a věkem respondentů. Proměnnou věk zde opět volím záměrně jako vysvětlovací proměnnou. Budeme testovat, zdali pocity přijetí nejsou ovlivněny spíše věkem respondentů, nežli formou jejich respondentů. Nulovou hypotézu budeme opět volit v podobném znění a to: Mezi pocity přijetí a věkem respondentů neexistuje žádný vztah. Alternativní hypotézu určuji ve znění: Mezi pocity přijetí a věkem existuje souvislost. Mladší respondenti budou častěji volit záporné odpovědi, nežli starší věkové skupiny. Předpoklad zakládám na domněnce, že mladí lidé se často cítí nepřijetí a to jak v rámci své rodiny, tak v celé společnosti.

Testování bylo provedeno opět na výše zmíněných otázkách v korelaci s věkem respondentů. V SPSS byly vypočteny hodnoty 0,000; 0,043 a 0,135. Jedinou otázkou, kde nebyl zjištěn vztah s věkem respondentů, byla otázka týkající se přijetí okolím. Můžeme tedy popřít nulovou hypotézu. Mezi věkem s pocitem přijetí respondentů existuje souvislost.

Pokud bychom měli vyhodnotit tvrzení alternativní hypotézy, můžeme ji také přijmout. V korelační **Tabulce č. 11** zobrazující vztah mezi pocity přijetí rodinou a věkem si můžeme povšimnout, že nejmladší věková skupina nejčastěji hodnotila přijetí záporně a zároveň nejméně uváděla neutrální vztah. V hodnocení přijímání vegetariánů ve společnosti taktéž nejčastěji volili záporný vztah, nejméně z daných skupin také vybírali kladnou reflexi, pouze 1% z této skupiny odpovědělo kladně.

Můžeme si také povšimnout (**Tabulka č. 12**) zcela opačného hodnocení ze strany straších věkových skupin - 30 až 35 a 36 a více let. V otázce týkající se přijetí rodinou volila nejstarší skupina záporné hodnocení nejméně, pouze 17% což je více než polovina například oproti nejmladší věkové skupině. Věková kohorta 31-35 let u této otázky také nejčastěji volila kladnou odpověď pro hodnocení přijetí rodinou. Pokud se podíváme na druhou otázku, tedy hodnocení přijetí ve společnosti, i zde odpovídali starší respondenti méně zápornými odpověďmi a zároveň mnohem častěji uváděli kladné a neutrální hodnocení svého přijetí ve společnosti.

**Tabulka č. 11: Vztah mezi přijetím rodinou a věkem.**

		Jak přijala Vaše rodina Vaše rozhodnutí, být vegetariánem?				Total
		Neví	Kladně	Neutrálně	Záporně	
Kolik je Vám let?	-20	9,7%	17,0%	36,4%	36,9%	100,0%
	21-25	13,7%	12,9%	44,0%	29,4%	100,0%
	26-30	11,1%	15,2%	42,4%	31,3%	100,0%
	31-35		22,0%	53,7%	24,4%	100,0%
	36+	17,2%	13,8%	51,7%	17,2%	100,0%
Total		11,5%	15,2%	42,6%	30,7%	100,0%

**Tabulka č. 12: Vztah mezi přijetím společností a věkem.**

		Jak jsou podle Vás vegetariáni ve společnosti přijímáni?				Total
		Neví	Kladně	Neutrálně	Záporně	
Kolik je Vám let?	-20	8,3%	1,0%	33,5%	57,3%	100,0%
	21-25	11,3%	5,6%	30,2%	52,8%	100,0%
	26-30	11,1%	3,0%	35,4%	50,5%	100,0%
	31-35	4,9%	9,8%	46,3%	39,0%	100,0%
	36+	27,6%	5,2%	36,2%	31,0%	100,0%
Total		11,3%	4,0%	33,6%	51,1%	100,0%

### **Shrnutí:**

Po důsledné analýze získaných dat můžeme tvrdit, že respondenti hodnotí svoje přijetí neutrálně až záporně. Zajímavé je zjištění, že ačkoliv reflektují pocit přijetí rodinou a okolím neutrálně, vegetariáni jsou podle nich ve společnosti přijímáni záporně. Toto může ukazovat na výskyt nějakých předsudků spjatých s vegetariánstvím. Následně bylo provedeno testování souvislostí mezi pocitem přijetí s formou vegetariánství a pocitem přijetí a věkem respondentů. Ačkoliv mezi prvními zmíněnými

proměnnými nebyl prokázán žádný vztah, můžeme tvrdit, že hodnocení přijetí ve společnosti souvisí s věkem respondentů. Mladší věkové skupiny hodnotily své přijetí spíše záporně, naproti tomu starší respondenti spíše neutrálně.

#### **7.4 Odlišuje se nějak životní styl vegetariánů? Liší se jejich hodnoty od zbytku společnosti?**

Cíle této výzkumné otázky je zjištění, zdali se nějak odlišují hodnoty a postoje v závislosti na jednotlivých formách vegetariánství a současně, zdali se odlišují v porovnání s populací České republiky. Zodpovězení této výzkumné otázky provedu v rámci několika částí. V první z nich budu zkoumat souvislost mezi postoji respondentů k jednotlivým výročkům a formou jejich vegetariánství. Následně provedu testování mezi věkem a postoji k zjištění, zdali nejsou odpovědi respondentů ovlivněny spíše tímto, nežli právě příslušností u určité formy vegetariánství. Následně provedu srovnání výsledků u dané baterie otázek z mého šetření s daty získanými při Evropském výzkumu hodnot v roce 2008 v ČR. K zjištění rozdílnosti hodnot a postojů jsem se rozhodl využít následující baterii otázek:

- Dal (a) bych část svého příjmu, kdybych si byl (a) jistý(á), že tyto peníze budou použity k ochraně před znečišťováním životního prostředí.
- Blížíme se k hranici počtu osob, které je tato planeta schopna uživit.
- Když lidé zasahují do přírody, má to často katastrofální důsledky.
- Lidská vynalézavost zajistí, že život na této planetě bude i nadále možný.
- Přírodní rovnováha je dost silná na to, aby se vypořádala s působením moderních průmyslových národů.
- Lidé byli předurčeni k tomu, aby vládli zbytku přírody.
- Pokud se věci budou vyvíjet stejným směrem jako dosud, brzy zažijeme závažnou ekologickou katastrofu.

Záměrně jsem zvolil výroky vztahující se k životnímu prostředí a ochraně přírody s předpokladem, že vegetariáni projeví bližší vztah k životnímu prostředí. Uvažoval jsem tak opět na základě provedených rozhovorů s respondenty.

### **Postoje k environmentálním výrokům a forma vegetariánství**

U první části této otázky se pokusím odhalit, zdali existuje nějaká souvislost mezi mírou vegetariánství, tedy jeho zvolenou formou a tím, jak respondenti reagovali na jednotlivé otázky, týkající se jejich vnímání životního prostředí. Alternativní hypotézu v tomto případě určuji ve znění: Vegani a skupina ostatní budou častěji volit přímé odpovědi, tedy "Rozhodně souhlasím" nebo "Rozhodně nesouhlasím". Budou také častěji volit odpovědi, shodující se s podporou ochrany životního prostředí. Tento předpoklad určuji proto, že vegani a skupina ostatní se vyznačují radikálností ve stravování, mohlo by to tedy ovlivnit i jejich hodnocení uvedených výroků. Předpokládám také, že vegani mají bližší vztah k ochraně životního prostředí. Tuto část hypotézy z části zakládám na rozhovoru s respondentem Petrem, který je veganem a potvrdil mi, že mnoho veganů se zajímá o problematiku životního prostředí.

Po provedení testování pomocí Chí kvadrátu byla však pouze u dvou proměnných vypočtena hodnota nižší, nežli je hladina významnosti 0,05. Konkrétně tomu tak bylo u výroků "Blížíme se k hranici počtu osob, které je tato planeta schopna uživit." a "Lidé byli předurčení k tomu, aby vládli zbytku přírody." Zde byly vypočteny hodnoty 0,000 a 0,023. Přesto však musíme přijmout nulovou hypotézu, souvislost byla prokázána pouze u dvou ze sedmi testovaných výroků. Alternativní hypotézu musíme na základě tohoto také zamítnout.

V **Tabulce č. 13** můžeme vidět, že s výrokem "Blížíme se k hranici počtu osob, které je tato planeta schopna uživit" uvedlo více jak 50% veganů, že rozhodně souhlasí. Při pohledu na **Tabulku č. 14** si můžeme všimnout, že u výroku "Lidé byli předurčení, aby vládli zbytku přírody" naopak nejčastěji uváděli, že rozhodně nesouhlasí. Ač se tyto souvislosti projeví pouze u dvou testovaných proměnných, můžeme se domnívat, že

veganství se bude více ztotožňovat s ochranou životního prostředí, nežli zbylé formy stravování.

**Tabulka č. 13: Vztah mezi tvrzením "Blížíme se k hranici počtu osob, které je tato planeta schopna uživit" a formou vegetariánství.**

	Blížíme se k hranici				Total
	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	
Jak se stravujete?					
vegetariánství	26,7%	4,3%	30,7%	38,3%	100,0%
veganství	21,5%	4,2%	50,6%	23,8%	100,0%
ostatní	23,8%	2,4%	38,1%	35,7%	100,0%
Total	24,4%	4,1%	39,3%	32,2%	100,0%

**Tabulka č. 14: Vztah mezi tvrzením "Lidé byli předurčeni k tomu, aby vládli zbytku přírody." a formou vegetariánství.**

	Lidé byli předurčeni k tomu, aby vládli zbytku přírody.				Total
	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	
Jak se stravujete?					
vegetariánství	28,7%	67,0%	,6%	3,8%	100,0%
veganství	20,8%	77,4%		1,9%	100,0%
ostatní	23,8%	66,7%	2,4%	7,1%	100,0%
Total	25,2%	71,2%	,5%	3,2%	100,0%

### Postoje k environmentálním výrokům a věk

Jako vysvětlovací proměnná u této výzkumné otázky zde byla použita proměnná věku. Nulovou hypotézu v tomto případě budeme volit ve znění: Mezi věkem respondentů a jednotlivými tvrzeními, týkajícími se životního prostředí, neexistuje žádná spojitost. Alternativní hypotéza byla vytvořena jako výrok "Mezi věkem a uvedenými tvrzeními existuje vztah. Starší respondenti se budou častěji vyjadřovat kladně k výrokům, týkajících se ochrany životního prostředí". Toto předpokládám



proto, že starší lidé by v tomto mohli být uvědomělejší a více přikládat větší důležitost právě ochraně životního prostředí.

Po provedení testování v programu SPSS byla pouze u třech tvrzení zjištěna na hladině významnosti 0,005 statistická souvislost. Nulovou hypotézu jsme zde taktéž nuceni přijmout, vztah byl prokázán pouze u třech ze sedmi testovaných výroků. Alternativní hypotézu jsme taktéž nuceni zamítnout. Při pohledu na následující tabulky (**Tabulka č. 15, 16 a 17**), u kterých byl prokázán určitý vztah mezi proměnnými, si můžeme všimnout, že se odpovědi jednotlivých věkových skupin liší podle uvedených výroků. Nemůžeme se tedy ani domnívat, která z věkových kohort má bližší vztah k životnímu prostředí.

**Tabulka č. 15: Vztah mezi tvrzením "Blížíme se k hranici počtu osob, které je tato planeta schopna uživit" a věkem.**

		Blížíme se k hranici počtu osob, které je tato planeta schopna uživit.				Total
		Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	
Kolik je Vám let?	-20	19,9%	5,8%	46,1%	28,2%	100,0%
	21-25	23,4%	2,8%	39,1%	34,7%	100,0%
	26-30	28,3%	3,0%	38,4%	30,3%	100,0%
	31-35	17,1%	7,3%	36,6%	39,0%	100,0%
	36+	43,1%	3,4%	19,0%	34,5%	100,0%
Total		24,4%	4,1%	39,3%	32,2%	100,0%

**Tabulka č. 16: Vztah mezi tvrzením " Přírodní rovnováha je dost silná na to, aby se vypořádala s působením moderních průmyslových národů." a věkem.**

		Přírodní rovnováha je dost silná na to, aby se vypořádala s působením moderních průmyslových národů.				Total
		Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	
Kolik je Vám let?	-20	55,8%	28,2%	4,4%	11,7%	100,0%
	21-25	56,9%	21,4%	6,5%	15,3%	100,0%
	26-30	56,6%	16,2%	4,0%	23,2%	100,0%
	31-35	70,7%	7,3%		22,0%	100,0%
	36+	58,6%	22,4%	3,4%	15,5%	100,0%
Total		57,5%	21,9%	4,8%	15,8%	100,0%

**Tabulka č. 17: Vztah mezi tvrzením "Pokud se věci budou vyvíjet stejným směrem jako dosud, brzy zažijeme závažnou ekologickou katastrofu." a věkem.**

		Pokud se věci budou vyvíjet stejným směrem jako dosud, brzy zažijeme závažnou ekologickou katastrofu.				Total
		Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	
Kolik je Vám let?	-20	4,4%	1,0%	63,1%	31,6%	100,0%
	21-25	4,4%	1,6%	48,4%	45,6%	100,0%
	26-30	6,1%		46,5%	47,5%	100,0%
	31-35	4,9%	2,4%	36,6%	56,1%	100,0%
	36+	8,6%	3,4%	31,0%	56,9%	100,0%
Total		5,1%	1,4%	50,5%	43,1%	100,0%

### Postoje k environmentálním výrokům - vegetariáni a ČR

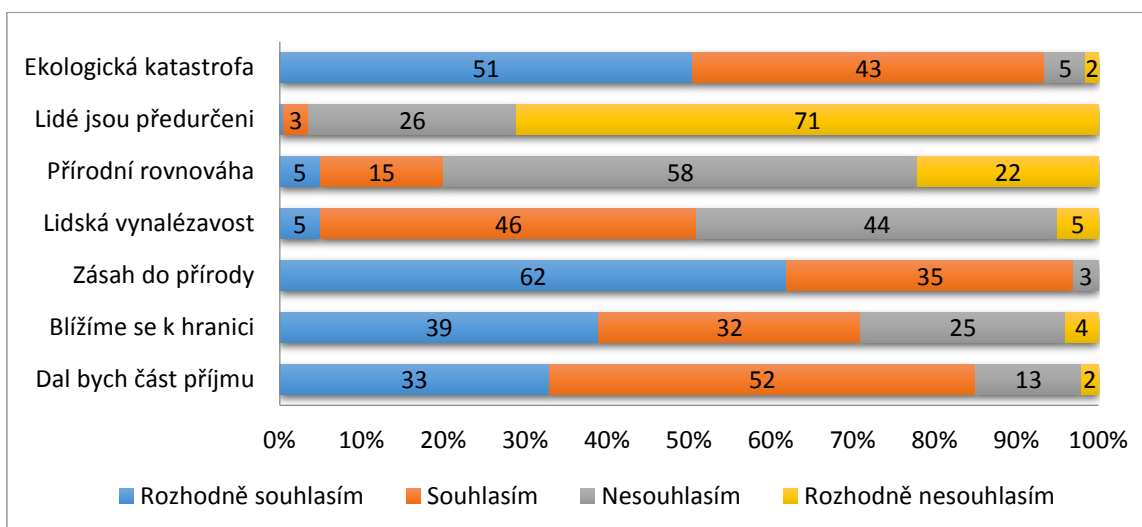
Poslední část této výzkumné otázky sleduje diferenciaci postojů, v tomto případě k otázkám životního prostředí, mezi vegetariány a populací ČR. Prvního jevu, kterého si všimneme při pohledu na zastoupení jednotlivých odpovědí v **Grafech č. 8, a 9** je, že vegetariáni jsou ve svých odpovědích mnohem radikálnější a jejich názory jsou více

sjednocené. Odpovědi v případě populace ČR jsou více vyrovnané, mezi poměry jednotlivých odpovědí nejsou takové rozdíly.

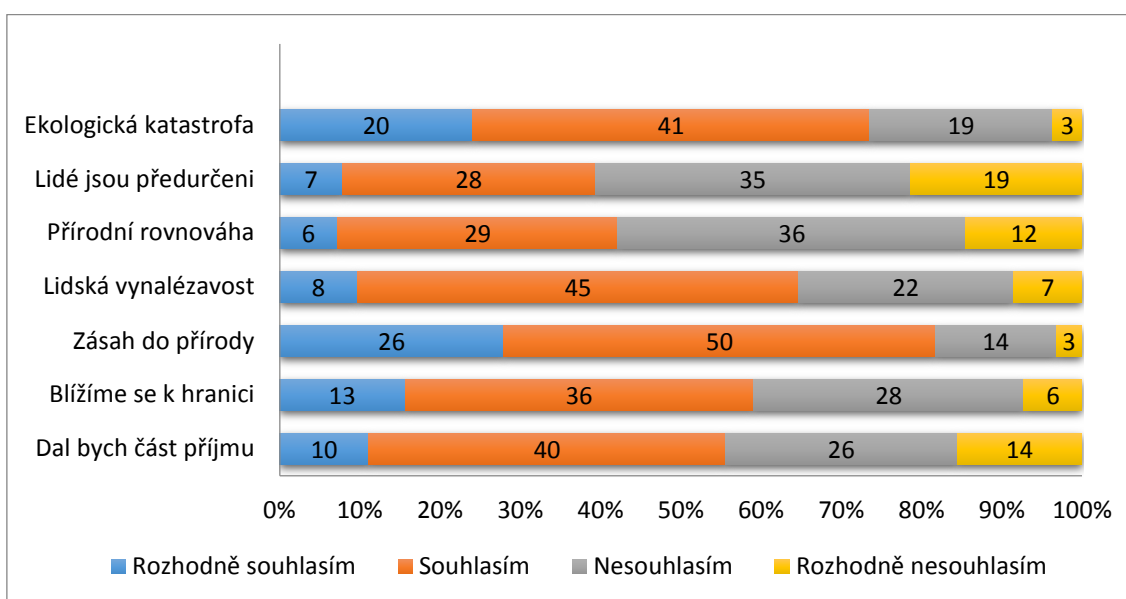
Toto lze nejlépe spatřit u tvrzení " Pokud se věci budou vyvíjet stejným směrem jako dosud, brzy zažijeme závažnou ekologickou katastrofu. "Zde se vegetariáni velmi shodli a nesouhlasilo pouze 7%. Naproti tomu u výsledků v rámci ČR vidíme, že nesouhlasí 22% a rozhodně souhlasí zhruba poloviční poměr, než je tomu u vegetariánů. Podobně je tomu u výroku "Lidé jsou předurčení k tomu, aby vládli zbytku přírody." Zde souhlasili pouze 3% vegetariánů. Žádný z nich nevedl, že rozhodně souhlasí. U populace ČR můžeme opět vidět odpovědi více rozložené mezi uvedené možnosti. Souhlasilo zde 28% a 7% uvedlo, že rozhodně souhlasí. Zde můžeme vidět jeden z nejmarkantnějších rozdílů v uvedených odpovědích mezi ČR a vegetariány.

V podobném stylu se drobnými rozdíly nese i zbytek níže uvedených odpovědí. Ani jedna ze skupin se v žádné z otázek nevyjadřuje vyloženě proti. U populace ČR můžeme u několika tvrzení sledovat vyrovnaný poměr kladných a záporných hodnocení. Vegetariáni se u všech tvrzení víceméně shodují a vyjadřují se vždy v souladu s ochranou přírody. Na základě hodnocení jednotlivých tvrzení u obou skupin se můžeme domnívat, že vegetariánská populace má opravdu bližší vztah k přírodě a celkově k problematice životního prostředí.

**Graf č. 8: Postoje k environmentálním výroků - vegetariáni.**



**Graf č. 9: Postoje k environmentálním výroků - ČR. Zdroj: EVS 2008. Výpočet vlastní.**



- <sup>1</sup>Pokud se věci budou vyvíjet stejným směrem jako dosud, brzy zažijeme závažnou ekologickou katastrofu.
- Lidé byli předurčení k tomu, aby vládli zbytku přírody.
- Přírodní rovnováha je dost silná na to, aby se vypořádala s působením moderních průmyslových národů.
- Lidská vynalézavost zajistí, že život na této planetě bude i nadále možný.
- Když lidé zasahují do přírody, má to často katastrofální důsledky.
- Bližíme se k hranici počtu osob, které je tato planeta schopna uživit.
- Dal (a) bych část svého příjmu, kdybych si byl(a) jistý(á), že tyto peníze budou použity k ochraně před znečišťováním životního prostředí.

## **Shrnutí:**

Z provedených analýz dat můžeme obecně tvrdit, že vegetariáni mají poměrně blízký vztah k přírodě a životnímu prostředí. V porovnání s populací České republiky vyjadřovali ve všech otázkách vyšší radikálnější hodnocení a vymezovali svoje postoje blíže k ochraně životního prostředí, než právě vzorek testovaný v populaci České republiky.

Při testování podmíněnosti postojů k jednotlivým tvrzením nebyla zjištěna příliš významná podmíněnost formou vegetariánství ani věkem. Z uvedených výroků se ve dvou případech potvrdila souvislost s formou vegetariánství. U proměnné věku se souvislost projevila ve třech ze sedmi výroků. Můžeme se tedy domnívat, že odpovědi byly podmíněné z větší části právě věkem respondentů, nežli jejich formou vegetariánství, ne však nikterak výrazně.

## **Závěr**

V rámci výzkumu a analýzy dat bylo provedeno zodpovězení všech výzkumných otázek týkajících se podmíněnosti vegetariánství, určení hlavních motivací pro vegetariánství, pocitů přijetí vegetariánů ve společnosti a jejich postojů k životnímu prostředí. Pro přehlednost ještě jednou uvedu plné znění výzkumných otázek.

1. Jaké je složení vegetariánské populace? Jaké faktory definují míru vegetariánství?
2. Jaké jsou hlavní motivace pro vegetariánství?
3. Jak vnímají vegetariáni své okolí? Jak se cítí přijímání společností?
4. Jaké jsou hodnoty a postoje vegetariánů? Liší se dle formy vegetariánství? Liší se od zbytku populace?

Stručné výsledky výzkumu jsou uvedeny v následující části.

Určení složení vegetariánské populace se v tomto případě ukázalo poněkud problematické a to zejména z důvodu metody sběru dat. Data byla shromážděna pomocí sociálních sítí a tím byla ovlivněna i celková skladba výsledného vzorku. Na základě shromážděných informací se však můžeme domnívat, že ve vegetariánské populaci převládají ženy. Z hlediska věkové struktury můžeme tvrdit, že vegetariánství je životním styl spíše mladé generace.

Při testování vztahu mezi zvolenou formou vegetariánství a jednotlivými sociálně demografickými údaji, byla zjištěna souvislost pouze s věkem a sociálně ekonomickým statutem. Můžeme tedy předpokládat, že v tomto případě veganství je otázkou spíše starších jedinců. S tím následně souvisí i odlišný sociální status. Domnívám se, že toto je zapříčiněno především vyšší finanční náročností, které sebou veganství přináší. Můžeme brát také v potaz výpovědi respondentů, kteří uváděli, že se chystají přejít od vegetariánství k veganství. V tomto případě lze veganství brát jako formu, ke které je potřeba časem vospět.

Dalším zkoumaným jevem byly motivace vedoucí k přechodu k vegetariánství. Hlavní zjištěné motivace byly etické - morální a zdravotní motivace. Zajímavé však byly i další uváděné motivace. Respondenti velmi často uváděli například ekologické důvody nebo jednoduše nechutí ke konzumaci masa. Při zkoumání podmíněnosti těchto motivací byl zjištěn vztah mezi jednotlivými motivacemi a formou vegetariánství. Můžeme tedy tvrdit, že různé motivace vedou k různě zvoleným formám vegetariánství.

Zkoumání pocitů přijetí vegetariánů sebou přineslo poměrně zajímavé výsledky. Bylo zjištěno, že většina respondentů hodnotí přijetí rodinou a svým okolím neutrálně, avšak přijetí vegetariánů ve společnosti vnímají záporně. Tento jev může poukazovat na určitý předsudek nebo stereotyp ve společnosti. Je velmi pravděpodobné, že být vegetariánem není ve společnosti vnímáno kladně. Bylo také zjištěno, že uvedené odpovědi nesouvisí se zvolenou formou vegetariánství, mají ale určitý vztah s věkem respondentů. Zatímco mladší generace uváděla hodnocení spíše záporné, starší

respondenti se přikláněli k neutrálnímu hodnocení přijetí ve společnosti. Toto bude pravděpodobně dáno určitou psychickou vyspělostí každého jedince.

Zbývá odpovědět na poslední výzkumnou otázku a to jaké jsou postoje vegetariánů a jejich porovnání se zbytkem populace České republiky. Na základě získaných dat můžeme tvrdit, že postoje vegetariánů k otázkám životního prostředí jsou velmi kladné. Pokud porovnáme odpovědi získané v rámci tohoto výzkumu s populací ČR, zjistíme, že vegetariáni projevili mnohem bližší vztah k přírodě a celkově k životnímu prostředí. Jejich postoj k ochraně životního prostředí je tedy obecně kladnější, než je tomu u zbytku populace. Bylo také zjištěno, že odpovědi, které vegetariáni uváděli, jsou pouze minimálně ovlivněné jak věkem, tak zvolenou formou vegetariánství.

Přestože v rámci výzkumu nastaly jistá omezení si myslím, že na výzkumné otázky se mi podařilo odpovědět. V této práci by se nepochybně dalo pokračovat, případně na ní navázat. Už jen v rámci mého šetření bylo získáno obrovské množství dat a jejich analýzou bychom nepochybně mohli dojít k dalším zajímavým závěrům. Pokud se týká výzkumu samotného, bylo by následně potřeba minimalizovat omezení které sebou nese metoda sběru dat a snažit se o co nejvíce reprezentativní vzorek. Zajímavé by také bylo zkoumání vegetariánské populace s ohledem na demografické podmínky, zkoumání jeho finanční náročnosti a jiné.

## Seznam použité literatury:

- ARMSTRONG, M. 2007. *Řízení lidských zdrojů*. Praha: Grada.
- BEDRNOVÁ, E., I. NOVÝ A KOL. 2009. *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Management Press.
- ČELEDOVÁ, L., R.ČEVELA. 2010. *Výživa ke zdraví*. Praha: Grada.
- DISMAN, M. 2008. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: UK v Praze.
- DUFFKOVÁ, J. 2007. *Sociologie životního stylu*. Praha.
- DUFFKOVÁ, J. 2008. *Sociologie životního stylu*. Praha.
- DURKHEIM, E. 2002. *Elementární formy náboženského života*. Praha: OIKOYMENH.
- FRČKOVÁ, L. 2013. *Vegetariánství a partnerské vztahy*. Plzeň.
- GEERTZ, C. 2000. *Interpretace kultur - vybrané eseje*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- HENDL, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- HRUBÝ, S. 2002. *Výživa v kostce*. Třebestovice: Ratio.
- JANDOUREK, J. 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál.
- KAPLEAU, R. P. 1992. *Chránit vše živé. Vegetariánství z hlediska buddhismu*. Bratislava: Cadpress.
- KOMPRDA, T. 2009. *Výživou ke zdraví*. Brno: Temi CZ.
- KŘÍŽKOVÁ, H. 2014. *Vliv vegetariánské a veganské stravy na pohybový aparát člověka*. Brno.
- KUNOVÁ, V. 2004. *Zdravá výživa*. Praha: Grada.
- KYNYCHOVÁ, H. 2007. *Tajemství životního stylu*. Praha.
- LAPEŠOVÁ, M. 2012. *Sociologie jídla. Vegetariánství jako specifický fenomén. České Budějovice*.



- MACHONIN, P., M. TUČEK A KOL. 1996. *Česká společnost v transformaci: k proměnám sociální struktury*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- MACHOVÁ, J., KUBÁTOVÁ D. A KOL. 2009. *Výchova ke zdraví*. Praha: Grada.
- MAŘÍKOVÁ, H., M. PETRUSEK, A. VODÁKOVÁ. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- MEDŘICKÁ, J. 2008. *Psychologické a sociální aspekty vegetariánství*. Praha: UK v Praze.
- MOUREK, J. 2005. *Fyziologie: učebnice pro studenty zdravotnických oborů*. Praha: Grada.
- NEŠPOR, Z., LUŽNÝ, D. 2007. *Sociologie náboženství*. Praha: Portál.
- OPITZ CH. 1995. *Výživa pro člověka a Zemi*. Praha: Aviko Invest.
- PRUDKÝ, L. 2009. *Inventura hodnot. Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia.
- PUNCH, K. F. 2008. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál.
- RISI, A., R. ZÜRRER. 2007. *Vegetariánský život. Přednosti bezmasé výživy*. Praha: Earth Save CZ.
- SINGH, D. 1992. *Vegetariánský způsob života*. Šála: O. K.
- SILVERMAN, D. 2005. *Akorobit'kvalitativnyvýskum*. Bratislava: Pegas.
- STRAUSS, A., J. CORBINOVÁ. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert.
- WISNIEWSKA-ROSZKOWSKA, K. 1990. *Vegetariánství*. Praha: Osvětová agentura.
- YINGER, M. 1970. *TheScientific Study of Religion*. London: Macmillan.
- ZÁRUBA, M. 1996. *Proč nejíst maso*. Praha: Avatar.

#### **Internetové zdroje:**

- BIO INFO. 2013. *Veganů a vegetariánů přibývá* [online]. [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: <http://www.bio-info.cz/zpravy/veganu-a-vegetarianu-pribyva>

DIFFERENTLIFE. 2000. *Vegetariánství - žij a nech žít* [online]. [cit. 2016-06-15].  
Dostupné z: <http://www.differentlife.cz/vegetarian.htm>

VEGETARIAN SOCIETY. 2011. *History of the Vegetarian Society* [online]. [cit. 2016-06-15]. Dostupné z <https://www.vegsoc.org/history>

SOCIOWEB. 2003. Sociologický webzin. *Evropský a světový výzkum hodnot*. [online]. [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: [http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/103\\_SOCIOweb\\_2\\_2003.pdf](http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/103_SOCIOweb_2_2003.pdf)

## **Přílohy:**

### **Scénář pro rozhovory:**

#### **Úvod + Osobní informace**

Dobrý den/ Ahoj, jaký jsi měl dnes den?

Mohl by ses mi v krátkosti představit? Kolik je ti let, jaké máš zaměstnání, popřípadě kde studuješ?

#### **Motivace**

Jak ses dostal k vegetariánství? Co tě k tomu přimělo?

Přivedl tě k tomu někdo, nebo šlo čistě o tvoje vlastní rozhodnutí?

V kolika letech ses takto rozhodl, jak dlouho už jsi vegetariánem?

Předcházelo něco tvému rozhodnutí? Popsal bys mi průběh přechodu k vegetariánství?

#### **Komunita**

Máš v rodině vegetariána? Matka, otec, sourozenec...

Máš mezi svými přáteli vegetariány? Scházíš se se skupinou lidí, která obsahuje pouze vegetariány?

Je ve tvém okolí ucelená komunita vegetariánů?  
Mají vegetariáni nějaký společný znak, vlastnost?  
Jsou nějaká místa, kde se scházejí?  
Jaká je případně dostupnost míst s veg. stravou?

### **Reakce okolí**

Jaký má okolí názor na to, že jsi vegetarián?  
Byl jsi někdy terčem posměchu, kvůli tomu, že jsi vegetarián?  
Jakým způsobem reaguješ na argumenty, proč maso jíst?  
Jaký je tvůj postoj k lidem, kteří maso jedí?  
Jak přijala tvá rodina tvoje rozhodnutí, být vegetariánem?

### **HODNOTY**

Hlásíš se k nějakému náboženství? K jakému?  
Myslíš, že nějaké náb. má bliž k veg.?  
Jak je pro tebe veg. důležité?  
Jak na stupnici od 1 do 10 je pro tebe důležité?  
V jaké situaci, pokud existuje, bys přestal být veg.? Existuje situace, kdy by jsi maso jedl?

### **Partner. vztahy**

Měl/a jsi nebo máš partnera, který je vegetarián?  
Je pro tebe důležité, aby byl tvůj partner (budoucí) vegetarián?  
Budeš se snažit přivést budoucího partnera k veg.?  
Pokud bys měl rodinu, budeš se jí snažit přimět k vegetariánství?

### **Ostatní**

Jaký máš názor na formy stravování jako je veganství, makrobiotismus, fruitariánství, raw apod.?  
Jaký je tvůj názor na chov hospodářských zvířat k produkci mléka apod.?  
Myslíš, že je zdravé, být vegetarián?  
Myslíš, že je moderní, je "in" být vegetariánem?  
Myslíš, že je veg. aktuálním módním trendem?

Proč nejíst maso?

Mohl bys mi doporučit někoho dalšího pro podobný rozhovor?

**Máš ty nějaké otázky, nebo chceš sdělit něco sám? Na co jsem se tě nezeptal, a myslíš si, že je to důležité...**

**Dotazník:**

**Jak se stravujete?**

- a)vegetariánství
- b)veganství
- c)vitariánství
- d)semi-vegetariánství
- e)makrobiotismus
- d)jiný...

**Co Vás přimělo k tomu, nejíst maso?**

- a) Myslím si, že je zdravé, být vegetariánem.
- b) Nesouhlasím se zabíjením zvířat ke konzumaci masa.
- c)jiné: jaké?

**Přivedl Vás někdo k vegetariánství?**

- a)rodina
- b)přátelé
- c)nikdo, sám

**Máte v rodině i jiného vegetariána?**

- a)matka
- b)otec
- c)sourozenec
- d)někdo další:....

**Máte mezi svými přáteli nějaké vegetariány?**

- a)ano
- b)ne

**Je ve Vašem okolí nějaká ucelená komunita vegetariánů?**

a)ano

b)ne

**Pokud ano, jsou nějaká místa, kde se scházejí?**

....

**Mají podle Vás vegetariáni nějaký společný znak, vlastnost?**

a) ano: (vepiš jaký, jakou)

b)ne

**Je ve Vašem okolí dostatek míst s veg. stravou?**

a)ano

b)ne

**Můžete nějaké jmenovat?**

...

**Jaký má Vaše okolí názor na to, že jste vegetarián?**

a)kladný

b)neutrální

c)záporný

**Jak přijala Vaše rodina Vaše rozhodnutí, být vegetariánem?**

a)kladně

b)neutrálně

c)záporně

**Jak jsou podle Vás vegetariáni ve společnosti přijímáni?**

a)kladně

b)neutrálně

c)záporně

**Byl/a jste někdy terčem posměchu, kvůli tomu, že Jste vegetariánem?**

a)ano

b)ne

**Jak reagujete na argumenty, proč maso jíst?**

....

**Jaký je Váš postoj k lidem, kteří maso jedí?**

- a) kladný
- b) neutrální
- c) záporný

**Hlásíte se k nějakému náboženství?**

- a) ano
- b) ne

**Pokud ano, ke kterému?**

- a) křesťanství
- b) buddhismus
- c) jiné:

**Existuje situace, kdy by jste maso jedl/a?**

...

**Měl/a jste nebo máte partnera, který je vegetarián?**

- a) ano, měl jsem (nebo stále mám)
- b) ne, neměl jsem (nemám)

**Jakým způsobem nejčastěji trávíte volný čas?**

.....

**Je pro Vás důležité, aby byl tvůj partner (budoucí) vegetarián?**

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

**Ke každému následujícímu výroku prosím uveďte, jestli s ním rozhodně souhlasíte, souhlasíte, nesouhlasíte nebo rozhodně nesouhlasíte?**

**Dal (a) bych část svého příjmu, kdybych si byl(a) jistý(á), že tyto peníze budou použity k ochraně před znečišťováním životního prostředí.**

- 1 Rozhodně souhlasím
- 2 Souhlasím
- 3 Nesouhlasím
- 4 Rozhodně nesouhlasím
- 8 Neví

**Blížíme se k hranici počtu osob, které je tato planeta schopna uživit.**

- 1 Rozhodně souhlasím
- 2 Souhlasím
- 3 Nesouhlasím
- 4 Rozhodně nesouhlasím
- 8 Neví

**Když lidé zasahují do přírody, má to často katastrofální důsledky.**

- 1 Rozhodně souhlasím
- 2 Souhlasím
- 3 Nesouhlasím
- 4 Rozhodně nesouhlasím
- 8 Neví

**Lidská vynalézavost zajistí, že život na této planetě bude i nadále možný.**

- 1 Rozhodně souhlasím
- 2 Souhlasím
- 3 Nesouhlasím

4 Rozhodně nesouhlasím

8 Neví

**Přírodní rovnováha je dost silná na to, aby se vypořádala s působením moderních průmyslových národů.**

1 Rozhodně souhlasím

2 Souhlasím

3 Nesouhlasím

4 Rozhodně nesouhlasím

8 Neví

**Lidé byli předurčeni k tomu, aby vládli zbytku přírody.**

1 Rozhodně souhlasím

2 Souhlasím

3 Nesouhlasím

4 Rozhodně nesouhlasím

8 Neví

**Pokud se věci budou vyvíjet stejným směrem jako dosud, brzy zažijeme závažnou ekologickou katastrofu.**

1 Rozhodně souhlasím

2 Souhlasím

3 Nesouhlasím

4 Rozhodně nesouhlasím

8 Neví



**Budete se snažit přivést budoucího partnera k veg.?**

a)ano

b)ne

**Pokud by jste měl/a děti, budete se ji snažit přimět k vegetariánství?**

a)ano

b)ne

**Myslíte si, že je moderní, je "in" být vegetariánem?**

a) ano

b)spíše ano

c)spíše ne

d)ne

**Myslíte si, že je veg. módním trendem?**

a)ano

b)ne

**Jste muž nebo žena?**

a)muž

b)žena

**Kolik je Vám let?**

...

**Kolik Vám bylo let v době, kdy jste přestal/a konzumovat maso?**

....

**Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?**

a)základní

b)střední bez maturity

c)střední s maturitou

d)vysokoškolské

**Jaké je Vaše současné sociálně ekonomické postavení?**

- a)student
- b)zaměstnanec
- c)živnostník, podnikatel
- d)nezaměstnaný
- e)žena v domácnosti
- f)důchodce